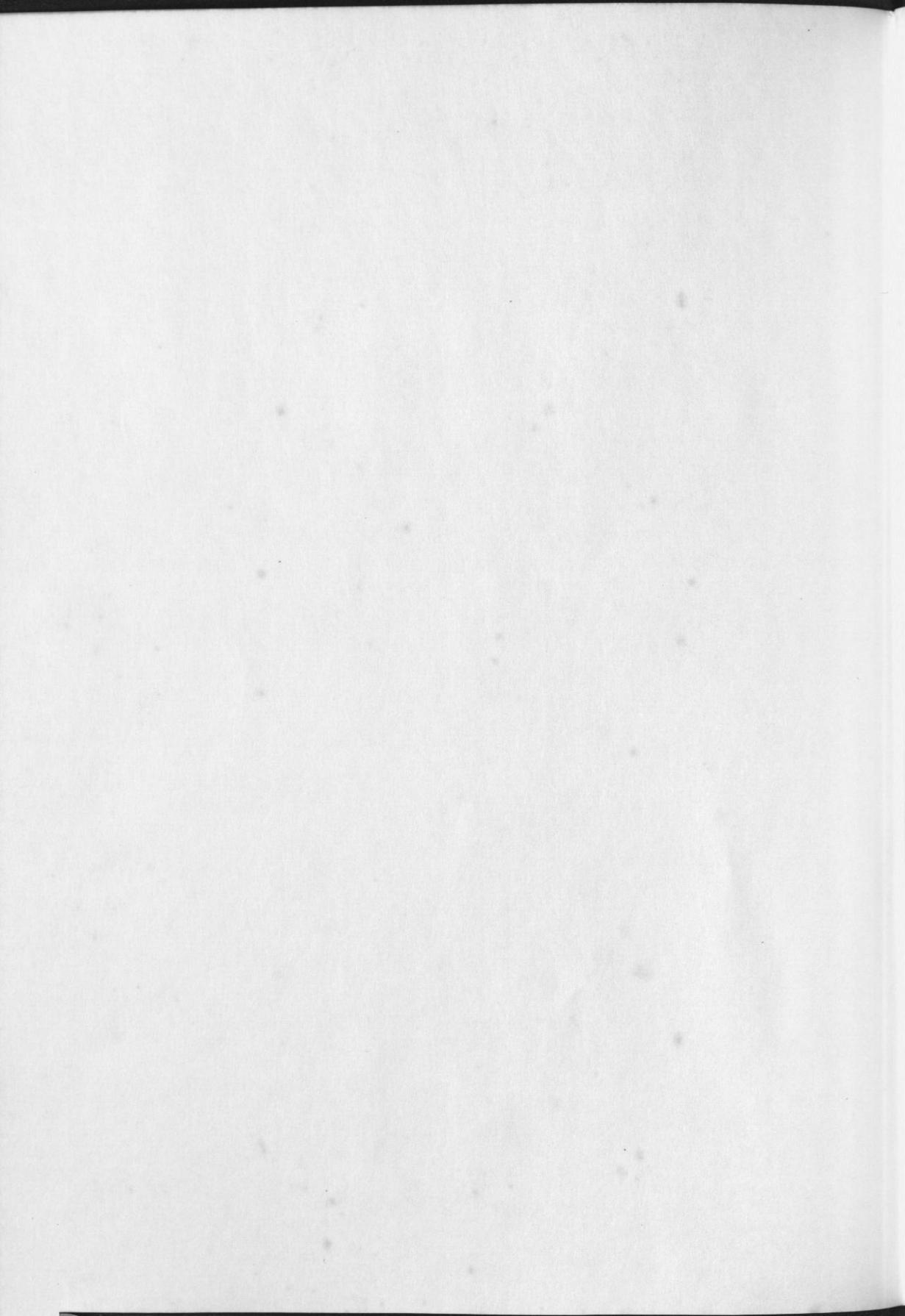

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ

**ΔΥΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ**

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ»
(τόμ. ΣΣ' [1994], τεύχος Β', σελ. 355 - 394)

**ΔΥΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ**

ДА ЗЕМЛЯ ПРИЧАТИЛСЯ
УГЛЯМ СВОИМ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ

**ΔΥΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ**

ANATYPION EK TOY PERIODIKOU «ΘΕΟΛΟΓΙΑ»
(τόμ. ΞΕ' [1994], τεύχος Β', σελ. 355-394)

ΑΘΗΝΑΙ, 1994

АКВАРЕЛЬ КАМЫШИ

УОРИАСТОЕ УОТ АФАЦЮЕХ ОУА
УОРИАТКИИ УОГА УОТ

«МАРТУРІОН ЕК УОТ ІНДІОНОІД» «ЕКОНОМІЯ»
1996-2001 №№ 1-25 [1997-2001 №№ 1-25]

1997-2001 №№ 1-25

«Σῶν ἐφυμνίων κόρος οὐ προσγίγνεται
πιστοῖς τοῖς εὐαγέσι, κόρη, πάνσεμνε,
τὸν πόθον πόθος ἄλλος διαδέχεται
πρὸς αἰνεσίν σου μῆτερ, Λόγου ἄλοχε»¹.

Ίσχυρὴ εἶναι ή πεποίθησή μας, ότι μὲ τὸν ὑμνο τοῦτο, ὁ θαυματουργὸς Ἅγιος τοῦ αἰώνος μας Νεκτάριος Κεφαλᾶς (1846-1920), σκιαγραφεῖ τὴν αἵτια τοῦ «ὑμνογραφικοῦ του οἰστρου» – κόρος σῶν ἐφυμνίων οὐ προσγίγνεται κόρη πάνσεμνε – καὶ μᾶς κοινοποιεῖ τὸ στύγμα μᾶς ἄλλης – ἵσως λιγότερο γνωστῆς – ὅψεως τῆς φυσιογνωμίας ἐνὸς οἰκουμενικῆς ἀκτινοβολίας ἡγιασμένου ἀνδρός· αὐτῆς τοῦ ποιητῆ – «ό λόγος δι' ὃν δὲ σοὶ ἔγραφον, ἵτο ή διάθεσις νὰ γράφω ὑμνους καὶ ὕκνουν πρὸς ἐπιστολογραφίαν... διὰ τοῦτο ἀντὶ συμβουλῶν σᾶς στέλλω φόδας τινας»².

Ἐὰν μάλιστα ἀναλογισθῇ κανεὶς τὴν πληθώρα τῶν ὑμνογραφικῶν

1. Βλ. Μητροπολίτου Πενταπλεως Νεκταρίου, Θεοτοκάριον, ἥτοι Ὁδαὶ καὶ Ύμνοι πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ Αειπάρθενον Μαρίαν, Ἀθῆναι 1907, ἐκδοσις δευτέρα ἐπηρεζημένη, σ. 144, Υμνος οξ'.

2. Βλ. Τίτου Ματθαιάκη, Ἅγιον Νεκταρίου Πενταπλεως Κατηχητικαι Ἐπιστολαι πρὸς τὰς Μοναχάς Ιερᾶς Μονῆς Ἅγιας Τριάδος Αλγίνης, Ἀθῆναι 1984 (στὸ ἔξης Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαι), σ. 114, Ἐπιστολὴ 42.

3. Βλ. Τίτου Ματθαιάκη, Ἐπιστολαι, σ. 85, Ἐπιστολὴ 29 πρβλ. Τίτου Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος Κεφαλᾶς Μητροπολίτης Πενταπλεως (1846-1920), Ἀθῆναι 1955 (στὸ ἔξης Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος), σ. 250, Ἐπιστολὴ 37.

του πονημάτων⁴, κατανοεῖ τότε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τοὺς ἀκροτελεύτιους στίχους τοῦ παραπάνω ὑμνου: τὸν πόθον πρὸς αἴνεσιν, πόθος ἄλλος διαδέχεται.

4. Τὰ ὑμνογραφικὰ ἔργα τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου, κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ τῆς ἐκδοσεώς τους, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) «Θεοτοκάριον, ἦτοι προσευχητάριον μικρόν, περιέχον φῶδας καὶ ὕμνους πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν», Ἀθῆναι 1905 (στὸ ἔξης Θεοτοκάριον A), σσ. 46.

Στὸ τέλος τῆς παρούσης ἐκδόσεως, καταχωροῦνται «αἱ μεμελισμέναι στροφαὶ τῶν φῶδῶν», ποὺ — δπως σημειώνει στὸν πρόδολο γό Ἀγιος — «έμελοποιήσαμεν ἡμεῖς, ἐτόνισε δὲ αὐτὰς ὁ κ. Κ. Α. Ψάχος καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ὡρείῳ Ἀθηνῶν».

β) «Θεοτοκάριον, ἦτοι Ὡδαὶ καὶ Ὑμνοὶ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν», ἐκδοσὶς δευτέρᾳ ἐπιμημένη, Ἀθῆναι 1907, σσ. 292 (στὸ ἔξης Θεοτοκάριον B).

γ) «Ψαλτήριον τοῦ προφητάνακτος Δανιὴλ, ἐντεταμένον εἰς μέτρα κατὰ τὴν τονικὴν βάσιν μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων», Ἀθῆναι 1908, σσ. 381.

δ) «Τριαδικόν, ἦτοι Ὡδαὶ καὶ Ὑμνοὶ πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν», Ἀθῆναι 1909, σσ. 219.

ε) «Κεκραγάριον» (τὸ ἀποδοθὲν εἰς τὸν "Ἀγιον Αὐγούστινον") τὸ δόποιον καὶ ἐνέτεινεν ἐπίσης σὲ τονικὰ μέτρα — ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως — καὶ ἔξεδωσε σὲ δύο τόμους. Τόμος Α', σσ. 184 καὶ Τόμος Β', σσ. 262, Ἀθῆναι 1910 ἀμφότεροι.

Ἄξιζει ἐδῶ νὰ σημειώσωμε δὶ αὖσον ἀφορᾶ στὸ Θεοτοκάριο, ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω ἀναγραφομένων ἐκδόσεων ἔχουν ὡς σῆμερα δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τέσσαρες ἀκόμη ἐκδόσεις τοῦ πονήματος τούτου τοῦ ἡγιασμένου πατόρος. Συγκεκριμένα τὸ «Θεοτοκάριον» ἔξεδωσαν: α) Οἱ ἐκδόσεις «Ἀγιος Νικόδημος», Ἀθῆναι ἀ.χ., σσ. 292 (πανομοιότυπος ἐπανέκδοση τῆς κατὰ τὸ 1907 δευτέρᾳ ἐπιμημένης ἐκδόσεως). β) Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Κισάμου καὶ Σελίνου: «Θεοτοκάριον, ἦτοι Ὡδαὶ καὶ Ὑμνοὶ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν. Ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου». ἐκδοσὶς τρίτη ἐπιμημένην. Ἐν Καστελλάῳ. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἡ. Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου 1967, σσ. 305. (Ἀναστοιχειοθετημένη ἔκδοση, τῆς ὁποίας προτάσσεται πρόδολογος τοῦ Θεολόγου - Καθηγητοῦ Ἀποστόλου Παινεσάκη (σσ. 3-6), ἐνῶ στὸ τέλος προσαρτῶνται (σσ. 292-304) καὶ «Ἐγκώμια εἰς τὸν Ἀγιος Πατέρα ἡμῶν Νεκτάριον Ἐπίσκοπον Πενταπόλεως, τὸν θαυματουργόν. Ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου» (Δαπάνῃ καὶ φροντὶδι Ἐνορίας Ἀσκητῶν Σφακίων). γ) Τὸ βιβλιοπωλεῖον Νεκτάριος Παναγόπουλος, Ἀθῆναι ἀ.χ., σσ. 297 (ἀναστοιχειοθετημένη ἐπανέκδοση τῆς δευτέρᾳ ἐπιμημένης ἐκδόσεως τοῦ ἔτους 1907). δ) Ἡ Ι. Μονὴ Ἀγ. Τριάδος (Ἀγ. Νεκταρίου) Αἰγάνης, Αἴγινα 1992, «Νέα Έκδοσις», σσ. 307 (φωτοτυπικὴ ἐπανέκδοση τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἡ. Μητρ. Κισάμου καὶ Σελίνου). Σημειώνομε ἐπίσης τὴν ἀποσπασματικὴ παράθεση Ὑμνων καὶ ὠδῶν ἀπὸ τὸ Θεοτοκάριο τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου, σὲ ἐγκόλπιο βιβλίδιο τῆς Χαροκόπειας Α. Ἀγγέλου μὲ τίτλο: «Προσευχές ποὺ φέροντιν τὸ θαῦμα» (ἔκδοσις Ἱερᾶς Γυναικείας Κοινωβιακῆς Μονῆς «Ἀγιος Θεοδόσιος Κοινωβιάρχης», Ἀγ. Στέφανος Ἀττικῆς, 1990). Ορισμένα, τέλος, ὑμνογραφήματα του, παραβέτει ὁ Ἀγ. Νεκτάριος εἰτὲ στὶς Κατηχητικὲς πρὸς τὶς μοναχῆς ἐπιστολές του (βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σσ. 69-71 καὶ 214-215· πρβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σσ. 205-207, 238-239 καὶ 262· καθὼς καὶ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἀγίου Νεκταρίου Ἐπισκόπου Πενταπόλεως, 35 Ποιμανικὲς Ἐπιστολές, Ἀθῆναι 1993, [στὸ ἔξης Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές], σσ.

Απὸ τὴν μέχρι τώρα ἔρευνά μας, γύρω ἀπὸ τὸ ὑμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου, θὰ ἐκθέσωμε στὴ συνέχεια – ὑπὸ τῇ μορφὴν προδρόμου ἀνακοινώσεως⁵ – δρισμένες παρατηρήσεις, μὲ ἀφορμὴ τὴν παρουσίαση καὶ ἀναλυτικὴ περιγραφὴ δύο χειρογράφων τοῦ Θεοτοκαρίου τοῦ ὅσιου πατρός, ποὺ φυλάσσονται στὴν Ἱ. Μονὴ Ἀγ. Τριάδος (Ἀγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης⁶.

* * *

Τὸ πρῶτο χειρόγραφο (χρφ Α'), ἀποτελεῖται ἀπὸ 57 σελίδες, προσηρτημένες στὸ τέλος τοῦ ἐκδεδομένου, τὸ ἔτος 1905, «Μικροῦ Θεοτοκαρίου» τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου.

Σ' αὐτὸ περιέχονται οἱ ἀκόλουθοι ὕμνοι:

- σ. 1. Ὁ δὴ Α'. Πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν.
[κατὰ σειρὰν τὰ ἀκόλουθα ἀριθμημένα δίστιχα τροπάρια:⁷]

55-58 καὶ 136-138), εἴτε σὲ λοιπὲς ἐπιστολές του (βλ. μουσικὴ ἐφημερίδα «Φόρμιγξ», Περ. Β', Ἔτος Γ' (Ε'), Ἀριθμ. 16-17-18, Ἀθῆναι 30 Νοεμβρίου - 31 Δεκεμβρίου 1907, σσ. 9-10), εἴτε τέλος σὲ ἄλλες μελέτες του. (Βλ. Νεκταρίου Κεφαλᾶ Μητρό. Πενταπόλεως, Μελέτη περὶ τῆς Μητρός τοῦ Κυρίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, Ἀθῆναι 1904, σσ. 30-33· καθὼς καὶ τοῦ ἴδιου, Προσευχητάριον Κατανυκτικόν, Ἀθῆναι 1904, σσ. 68-71).

5. Η ἐνασχόληση μας μὲ τὸ ὑμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου (γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θέματος σημειώνομε ὅτι τὸ εὐλογημένο ἔναυσμα γιὰ τὴν περὶ ἡς ὁ λόγος ἔρευνα δόθηκε ἀπὸ τὸ «Μικρὸ Θεοτοκάριον» – δύπον καὶ μελισμένοι ὕμνοι καὶ ὡδὲς τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου – ποὺ κατὰ τὸ ἔτος 1984 μᾶς ἐδώρησε ὁ Πανος Ἀρχιμ. π. Ἐφραΐμ Στενάκης, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ὑδρας, καὶ συνεχίστηκε μὲ Ἐφραΐμ Στενάκης, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ὑδρας κ.κ. Ιερόθεου), φέρει καθημερινὰ στὸ φῶς ἀξιολογώτατα καὶ σημαντικώτατα στοιχεῖα, τὰ ὅποια θὰ παρουσιάσωμε σύντομα σὲ ἐκτενέστερη μελέτη, ἐπιχειρώντας μὲ «προσέγγιση» στὸ ὑμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου» (ό τίτλος ὀφείλεται στὸν ἀγαπητὸ μας διδάσκαλο κ. Γρ. Στάθη, μουσικολόγο, Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸν ὅποιο καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς εὐχαριστοῦμε τόσο γιὰ τὶς πολύτιμες νουθεσίες, ὅσο καὶ γιὰ τὴν «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως» ἐκδηλούμενη συμπαράστασή του).

6. Ἀπὸ τὰ ἐν λόγῳ δύο χειρόγραφα, τὸ χρφ. Β φυλάσσεται στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ιερᾶς Μονῆς Ἀγ. Τριάδος (Ἀγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης. Τὸ χρφ. Α κατείχε ἡ – μακαριστὴ ηδη – γερόντισσα Φεβρωνία ἡ ὥποια καὶ τὸ ἐδώρησε στὸν ἐφημέριο καὶ πνευματικὸ τῆς Μονῆς π. Δαμασκηνὸ Χόντο. Σήμερα, εὑρίσκεται στὸν προσωπικὴ βιβλιοθήκη τοῦ προειρημένου Ἀρχιμανδρίτου. (Τόσο τὸ ἡγουμενοσύμβούλιο τῆς Ἱ. Μονῆς, ὅσο καὶ τὸ φύλατο π. Δαμασκηνό, εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὴν ἄδεια μελέτης τῶν χρφ.).

7. Ἀναγράφομε ἀναλυτικὰ τὰ τροπάρια, ποὺ ἀπαρτίζουν κάθε ὡδή, λόγω τῆς διαφορᾶς ποὺ παρατηρεῖται – σὲ σύγκριση μὲ τὴν δευτέρα ἐκδοση τοῦ Θεοτοκαρίου – ὅσον ἀφορᾶ στὴ σειρὰ τῆς παραθέσεώς τους. Παραπέμπομε δὲ στὴν προμνημονευθεῖσα δευτέρα ἐκδοση τοῦ Θεοτοκαρίου (τὸ ἔτος 1907), σημειώνοντας παραπλεύρως τῶν τροπαρίων καὶ ἐντὸς παρενθέσεως, τὴν ἀντίστοιχη σελίδα.

1. Δοξάζω Σὲ Παρθένε... (σ. 38)
 2. Κυρίως Θεοτόκον... (σ. 38)
 3. Χαρᾶς μου τὴν καρδίαν... (σ. 53)
 4. Θεόνυμφε Μαρία... (σ. 38)
 5. Σὲ πόθῳ προσκυνοῦμεν... (σ. 38)
 σ. 2. 6. Παντάνασσα Παρθένε... (σ. 38)
 7. Βασιλίσσα ἀγγέλων... (σ. 38)
 8. Χαῖρε χαρᾶς ταμεῖον... (σ. 38)
 9. Χαῖρε νεφέλη κούφη... (σ. 38)
 10. Χαῖρε τροφὴ τοῦ μάννα... (σ. 38)
 11. Ἀχραντε Θεοτόκε... (σ. 53)
 12. Σὺ δίδαξόν με ἄδειν... (σ. 53)
 σ. 3. 13. Σὺ λύτρωσαί με Κόρη... (σ. 53)
 14. Κατεύνασσον Παρθένε... (σ. 53)
 15. Παρθένε μή μ' ἐάσῃς... (σ. 54)
 16. Θείᾳ σου συμπαθεία... (σ. 54)
 17. Τὸν ἀνυμνῶ ἀπαύστως... (σ. 54)
 σ. 4. 18. Σὲ δυσωπῶ Παρθένε... (σ. 54)

'Ωδὴ Β'. Φωταγωγική.

[κατὰ σειρὰν τὰ ἀκόλουθα ἀριθμημένα δίστιχα τροπάρια:]

1. Μήτηρ φωτὸς ἀδύτου... (σ. 39)
 2. Φωτιστικαῖς ἀκτίσι... (σ. 39)
 3. Φώτισόν με βαδίζειν... (σ. 39)
 4. Ὁμίχλην τῶν παθῶν μου... (σ. 39)
 σ. 5. 5. Τὸν νοῦν μου σκοτισθέντα... (σ. 39)
 6. Πύλη φωτὸς Παρθένε... (σ. 39)
 7. Νεφέλη φωτοφόρε... (σ. 39)
 8. Πάναγνε φωτοτόκε... (σ. 39)
 9. Ἀγάπης ἀειφώτου... (σ. 40)
 10. Ὑπέρφωτε Μαρία... (σ. 39)
 σ. 6. 'Ωδὴ Γ'.
 [κατὰ σειρὰν τὰ ἔπομενα ἀριθμημένα δίστιχα τροπάρια:]
 1. Πανάχραντε Παρθένε... (σ. 40)

Σημειωτέον, ὅτι τόσο στὸ χρφ. Α, δσσο καὶ στὸ χρφ. Β παρουσιάζονται διαφορετικὲς γραφὲς καὶ ἀποκλίσεις στὰ κείμενα τῶν ὕμνων καὶ ὡδῶν (πάντοτε σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰ δημοσιευμένα κείμενα). Τὰ δεδομένα τῶν χρφ. τούτων — καὶ ὅχι μόνον — καθὼς καὶ οἱ ἔντυπες ἐκδόσεις τῶν ὕμνογραφημάτων τοῦ Ἅγ. Νεκταρίου, ἔχουν ληφθῆ ὑπ' ὅψιν στὴν κριτικὴν ἐκδοσίη τῶν ποιημάτων του, ποὺ περιλαμβάνεται στὴν ἀναφερθεῖσα μελέτη μας.

2. Ἀντίληψις καὶ φῦσις... (σ. 40)
3. Πανύμνητε Μαρία... (σ. 40)
4. Καταφυγή μου σκέπη... (σ. 40)
5. Ἐπάκουσον Παρθένε... (σ. 40)
6. Οὐ σθένει πᾶσα γλῶσσα... (σ. 40)
- σ. 7. 7. Ἰλιγγιῶσι νόες Σε... (σ. 40)
8. Ἄλλὰ τῇ σῇ ἀπείρῳ... (σ. 40)
9. Σὲ φαεινὴν λαμπάδα... (σ. 41)
10. Ἀπόρρητον τυγχάνεις... (σ. 41)
11. Νενίκηνται τῷ τόκῳ... (σ. 41)
- σ. 8. Ὡδὴ Δ'. [κατὰ σειρὰν τὰ ἐπόμενα δίστιχα τροπάρια, ἀριθμημένα ώς ἔξῆς:]
1. Σὺ λαμπὰς εἰ̄ φωταγής... (σ. 41)
2. Σὺ πηγὴ εἰ̄ ζωηρά... (σ. 41)
3. Σὺ εἰ̄ πύλη μυστική... (σ. 41)
4. Σὺ σκηνὴ τοῦ Λόγου... (σ. 41)
5. Σὺ διάσωσμα πιστῶν... (σ. 41)
6. Σὺ ἀγνὴ Παρθένος εἰ̄... (σ. 42)
- σ. 9. Ὡδὴ Ε'. [Τὰ ἐπόμενα ἀριθμημένα τετράστιχα τροπάρια:]
1. Σὺ δόξα εἰ̄ ἀριζηλος... (σ. 42)
2. Σὺ εἰ̄ πηγὴ ή ζωηρά... (σ. 42)
3. Σὺ πύλη εἰ̄ ή μυστική... (σ. 42)
- σ. 10. 4. Σὺ εἰ̄ τοῦ Λόγου ή σκηνή... (σ. 42)
5. Σὺ εἰ̄ διάσωσμα πιστῶν... (σσ. 42-43)
6. Σὺ εἰ̄ παρθένος Ἀχραντος... (σ. 43)
- σ. 11. Ὡδὴ ἔκτῃ. [Τὰ ἐπόμενα ἀριθμημένα δίστιχα τροπάρια:]
1. Σὺ βοηθὸς ἀμαρτωλῶν... (σ. 43)
2. Χειμαζομένων εἰ̄ λιμήν... (σ. 43)
3. Σὺ εὐσεβῶν τὸ στήριγμα... (σ. 43)
4. Σὺ σκέπη καὶ ἀντίληψις... (σ. 43)
5. Σὴν κραταιὰν ἀντίληψιν... (σ. 43)
6. Σὺ σκέπε, φρούρε, φύλλαττε (sic)... (σ. 44)
- σ. 12. 7. Σύ μοι γενοῦ βοήθεια... (σ. 44)
8. Σύ μοι τὰς τριβόνες εὕθυνον... (σ. 44)
9. Σὺ εἰ̄ς λιμένα ἀσφαλῆ... (σ. 44)
10. Σὲ δυσωπῶ μεσίτευσον... (σ. 44)
11. Κόρη σεμνὴ Βασιλισσα...

12. Τνα ἀπαύστως ἐν χαρῷ... (σ. 44)
- σ. 13. Ὡδὴ ἐβδόμη. [Τὰ ἔπομενα ἀριθμημένα τετράστιχα τροπάρια:]
1. Δέσποινά μου Θεοτόκε... (σ. 44)
 2. Σὺ τὸς λογισμούς μου οἶδας... (σ. 45)
 3. Οὐ λανθάνει Σὲ τὰ πάθη... (σ. 45)
- σ. 14. 4. Ἀμαρτήμασι ποικίλοις... (σ. 45)
5. Πλὴν Σὺ Δέσποινα ώς οἶδας... (σ. 45)
 6. Σὺ ἐπίχυσον όανίδας... (σ. 45)
- σ. 15. 7. Σὲ Παρθένε ἵκετεύω... (σσ. 45-46)
8. Σὺ γενοῦ μοι προστασία... (σ. 46)
 9. Τὸν Κριτὴν ἵλεωσαί μοι... (σ. 46)
- σ. 16. 10. Δέχεται Σε ώς μητέρα... (σ. 46)
11. Σοὶ χαρίζεται Παρθένε... (σ. 46)
 12. Διὸ καὶ καταφυγήν μου... (σ. 46)
- σ. 17. 13. Δέσποινά μου Θεοτόκε... (σ. 47)
14. Ἐκ ψυχῆς συντεριμμένης... (σ. 47)
 15. Πρόσδεξαι τὴν ἵκεσίαν... (σ. 47)
- σ. 18. Ὡδὴ δύγδοη. [Τὰ ἔπομενα ἀριθμημένα τετράστιχα τροπάρια:]
1. Πανύμνητε Πανάχραντε... (σ. 49)
 2. Τίδε δακρύων σταλαγμούς... (σ. 50)
 3. Οὐ φέρω τὰ φρυνάγματα... (σ. 50)
- σ. 19. 4. Οὐ φέρω τὰς ἐπιβούλας... (σ. 50)
5. Οὐχ ὑπομένω τὰς δεινάς... (σ. 50)
 6. Ποικίλως ἐκπειράζει με... (σ. 50)
- σ. 20. 7. Παρακαλῶ σὲ Δέσποινα... (σ. 50)
8. Ἐλέησόν με οἴκτιδον... (σ. 50)
 9. Ἀγάθυνον Παντάνασσα... (σ. 50)
- σ. 21. 10. Ἐν λύπαις Σὲ παράκλησιν... (σ. 50)
11. Πρόμαχον Σὲ ἐπίσταμαι... (σ. 50)
 12. Σὺ μὲ ἄγνη διάσωσον... (σ. 50)
- σ. 22. 13. Σὺ ἔσσο μοι παράκλησιν... (σ. 50)
14. Σὺ βάλσαμον ἐπίχεε... (σ. 50)
 15. Σύ μοι γενοῦ μεσίτρια... (σ. 50)
- σ. 23. Ὡδὴ ἐνάτη. [τὰ ἀκόλουθα ἀριθμημένα δίστιχα τροπάρια:]
1. Ἰλιγγιῶσι Σὲ ύμνεῖν... (σ. 51)
 2. Ὄτι οὐδεὶς ἴσχύσειεν... (σ. 51)

3. Ἔγὼ δὲ ὅλως γῆπνος... (σ. 51)
 4. Χαῖρε παγκόσμιος χαρά... (σ. 51)
 5. Χαῖρε τοῦ Παραδείσου... (σ. 51)
 6. Χαῖρε Σοὶ ψάλλομεν πιστοί... (σ. 51)
- σ. 24. 7. Χαῖρε Παρθένε πάνσεμνε... (σ. 51)
 8. Χαῖρε ἡ τοῦ ἀλάστορος... (σ. 51)
 9. Χαῖρε θυμίαμα δεκτόν... (σ. 51)
 10. Χαῖρε Ἄδamu ἀνάκλησις... (σ. 52)
 11. Χαῖρε ἡ Μήτηρ τῆς ζωῆς... (σ. 52)
 12. Χαῖρε τὸν Λόγον ὡς Υἱόν... (σ. 52)
- σ. 25. 13. Χαῖρε χρυσῆ περιστερά... (σ. 52)
 14. Χαῖρε χαρᾶς ἀνέγερσις... (σ. 52)
 15. Χαῖρε θεῖος γλυκασμός... (σ. 52)
 16. Χαῖρε ἡ Μήτηρ τῆς χαρᾶς... (σ. 52)
 17. Χαῖρε τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ... (σ. 52)
 18. Χαῖρε κραταίωμα στερρόν... (σ. 52)
- σ. 26. 19. Χαῖρε ὄσιων καύχημα... (σ. 52)
 20. Χαῖρε νεφέλη φωτεινή... (σ. 53)
 21. Χαῖρε ἀγία κιβωτός... (σ. 53)
 22. Χαῖρε ἡ ὁράδος Ἄαρων... (σ. 53)
 23. Χαῖρε διώκτην Φαραώ... (σ. 53)
 24. Χαῖρε κόρη ἀπείρανδρε... (σ. 53)
- σ. 27. Κανὼν δοξαστικὸς καὶ ἐξυμνητικὸς πρὸς τὴν
 'Υπεραγίαν Θεοτόκον.
 'Ωδὴ πρώτη ἥχος πλ. δ'. Εἰριμὸς «Ἀρματηλάτην Φαραὼ ἐβύθυσεν
 (sic)». [καὶ οἱ ὀκτὼ φῶτες τοῦ κανόνος, ὡς ἀκριβώς ἔχουν στὴν ἐντυπη
 ἔκδοση⁸.]
- σ. 42. Ἐκ τοῦ Συνταγματίου Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ
 Κυπρίου. Εὐχὴ εἰς τὴν 'Υπεραγίαν Θεοτόκον.
 Χάριν δίδου μοι Παρθένε, τῷ θεράποντί Σου κόρη⁹...

8. Βλ. Θεοτοκάριον B, σσ. 240-250.
 Διαταραχὴ παρατηρεῖται μόνο στὴ σειρὰ τῶν δύο πρώτων τροπαρίων τῆς Η'
 ωδῆς, ἡ ὅποια κατὰ τὸ χρφ. διαμορφώνεται ὡς ἔξης: «Τὴν σεμνὴν Παρθένον...» καὶ
 «Τὴν ἐκ φίλης Τεσσαὶ προελθούσαν...». ἀντίστροφα δηλ. ἀπὸ τὴν ἐντυπη ἔκδοση.
 9. Βλ. Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου, Συνταγμάτιον, περιέχον Κανό-
 νας τε καὶ εὐχὰς ἵκετηρίους εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν 'Υπερα-
 γίαν Θεοτόκον. 'Ἐνετίσιν αχεῖ' [1662], σσ. κγ'-κε'.

Πρόκειται ούσιαστικὰ – δπως προοιμιακὰ σημειώσαμε – γιὰ χειρόγραφες σελίδες, ποὺ ἔχουν προστεθῆ στὴν πρώτη ἔντυπη ἐκδοση τοῦ Θεοτοκαρίου τοῦ Ὁσίου Νεκταρίου. Ἀπὸ τὶς 57 συνολικὰ σελίδες, διαστάσεων 15X10,5 cm., γραμμένες εἶναι οἱ 48. Οἱ δὲ σελίδες 49-57 εἶναι ἄγραφες. Ἡ ἀριθμηση τῶν σελίδων ἔγινε ἀπὸ τὸ γραφέα, στὴ δεξιὰ μεριὰ τῆς ἀπάνω φας τοῦ χειρογράφου. Ὁ χάρτης εἶναι ὑποκίτρινος, γυαλιστερός, μετρίου πάχους. Ἡ γραφή, μὲ μαύρη μελάνη (ἡ ὁποία εἶναι πιὸ ἔντονη στὶς σσ. 1-10 καὶ ἔξασθενημένη στὶς σσ. 11-57) εἶναι κεκλιμένη, ἀρκετὰ ἐπιμελημένη. Ἐξαιροῦνται οἱ σσ. 44-48 ὅπου ἡ γραφὴ γίνεται βιαστική, πρόχειρος καὶ ἀραιογραφημένη, ἡ γνωστὴ γραφὴ τοῦ Ἅγιου Νεκταρίου (τὸν ἴδιο γραφικὸ χαρακτῆρα τοῦ Ἅγιου Νεκταρίου παρατηροῦμε καὶ στὴ σ. 12, στὸ τροπάριο *Τνα ἀπαύστως ἐν χαρᾶ ὑμνῶ...*).

Οἱ κώδικας – δηλ. τὸ ἔντυπο «Μικρὸ Θεοτοκάριο» καὶ οἱ χειρόγραφες σελίδες – εἶναι δεμένος μὲ στάχωση ἀπὸ πανὶ χρώματος ἐρυθροῦ καὶ χαρτόνι. Στὸ ἔξωφυλλο ἀναγράφεται μὲ χρυσὰ γράμματα: ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΝ· καὶ ἀνωθεν τούτου εἶναι χαραγμένος χρυσὸς σταυρός. Κάτωθεν δὲ τοῦ τίτλου ὑπάρχει μικρό, ἐπίσης χρυσό, κόσμημα.

Μπροστὰ ἀπ’ τὴν σελίδα 1 τοῦ χειρογράφου, ὑπάρχει λευκὴ σελίδα στὴν ὁποία ἔχει ἐπικολληθῆ εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, λαϊκῆς τέχνης καὶ διαστάσεων 9,5X7,5 cm., (κάτω ἀπ’ αὐτή, μὲ μικρὰ γράμματα, ὑπάρχει ἡ ἔξης ὑπογραφή: Ο. Β. Παπαδημάκη) καὶ γύρωθεν αὐτῆς ἀναγράφονται τὰ ἔξης: στὴν ἀπάνω φα: «Σὺ εἰ παρθένος ἄχραντος, Σὺ κατηγλαῦσμένη εἰ. Σὺ Μήτηρ εἰ ἀκήρατος, Σὺ κεχαριτωμένη εἰ». Κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερῆς φας: «Σύ μου σκέπη εἰ καὶ ρῦστις, Σύ μου εἰ παραμυθία», στίχος ὁ ὁποῖος συνεχίζεται διμοια, κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς φας, ὡς ἔξης: «Σὺ ἀντιληψίς μου πέλεις, Σὺ ἐλπὶς καὶ προστασία».

Τέλος, στὴν κάτω φα, ἀκριβῶς κάτω ἀπ’ τὴν προαναφερθεῖσα εἰκόνα, ὑπογράφει ἰδιοχείρως ὁ Ἅγιος: «† Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος Ταῖς ἀδελφαῖς ταῖς ἐν Αἴγινῃ». Παρόμοια ὑπογραφὴ τοῦ Ἅγιου (ἡ ὁποία καὶ προσδιορίζει τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο περατώθηκε ἡ συγγραφὴ τῶν πρὸς ἔξεταση χειρογράφων σελίδων) ὑπάρχει ἐπίσης στὴ σελίδα 48, τελευταία γραμμένη σελίδα τοῦ χειρογράφου: «Τῇ 17 Ἀπριλίου 1905. Χριστὸς Ἄνεστη. † Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος».

Οἱ Ὁσιος Νεκτάριος, κατὰ τὴν ἐπιθεώρηση τῶν ἀνωτέρω ὕμνων – μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀντιγραφῆς τους – διώρθωσε μὲ ἰδιόχειρες ἐπισημειώσεις του τὰ λάθη τοῦ ἀντιγραφέως καὶ συνεπλήρωσε ἐπίσης δρισμένες παραλήψεις του. Γιὰ παράδειγμα στὴ σ. 27, διὰ παραπεμπικοῦ σταυροῦ, προσέθεσε στὴν ἀπάνω φα τὸν εἰρημὸ πρὸς τὸν ὁποῖο

ψάλλεται ή Α' φόδη του Δοξαστικοῦ κανόνος – «εἰρημὸς Ἀρματηλάτην Φαραὼ ἐβύθυσεν (sic)» – καὶ στὴ σ. 34, ἐπίσης διὰ παραπεμπτικοῦ σταυροῦ, σημείωσε στὴν κάτω φα τὸν στίχο «Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ Πανάχραντε Θεοτόκε», παραληφθέντα ἐκ τῆς οἰκείας αὐτοῦ θέσεως.

“Οσον ἀφορᾶ τώρα στὸ γραφέα τῶν χειρογράφων τούτων σελίδων, δὲ μᾶς παρέχονται δυστυχῶς ίκανὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν ἐπαρκῆ προσδιορισμὸ τῆς ταυτότητός του. “Ομως συνεκτιμῶντας ἀφ’ ἐνδὸς μὲν τὴν ἡμερομηνία (17 Ἀπριλίου 1905), ποὺ ὁ “Ἄγ. Νεκτάριος σημειῶνει στὸ τέλος τοῦ παρόντος χειρογράφου, ἀφ’ ἐτέρου δὲ ὅσα ὁ ἴδιος γράφει ἐν κατακλεῖδι τῆς, ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1905, ἐπιστολῆς του πρὸς τὶς μοναχές τῆς Ἱ. Μονῆς Αἰγίνης¹⁰, μποροῦμε μετὰ βεβαιότητος νὰ ταυτίσωμε τὸν ἄδηλο γραφέα μας, μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Ἅγιου στὴ Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή· σ’ αὐτὸν ἀνέθεσε τὴν «ἐπὶ χάρτου καλοῦ, ἔχοντος τὸ σχῆμα τοῦ Θεοτοκαρίου», ἀντιγραφὴ «ἐννέα ἐτέρων ὕμνων τοὺς ὅποίους συνέταξε μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Θεοτοκαρίου»¹¹. Μάλιστα, στὴ μνημονευθεῖσα ἐπιστολή του, ὑποδεικνύει στὶς μοναχές: «ὅπως τοὺς προσθέσῃτε εἰς τὸ τέλος · ἐπιταγὴ πού, ὅπως εὐλογα ἀντιλαμβανόμαστε, οἱ «ἀδελφὲς τῆς λοις» · ἐπιταγὴ πού, ὅπως εὐλογα ἀντιλαμβανόμαστε, οἱ «ἀδελφὲς τῆς

10. «Όταν ἔλθω, θὰ σᾶς φέρω καὶ ἐτέρους ἐννέα ὕμνους, τοὺς ὅποίους συνέταξα μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Θεοτοκάρου. Τοὺς ἀντιγράφει ἥδη εἰς μαθητῆς προσδιορισμὸ τοῦ παρόντος χροφ. κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα μεταξὺ τῆς δησ. Ἀπριλίου τὴν συγγραφὴν τοῦ παρόντος χροφ. κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα μεταξὺ τῆς δησ. Ἀπριλίου (ἴσως καὶ λίγο νωρίτερα ἐάν την στηριχθοῦμε στὸ ἐπίδρομα «ἥδη» ποὺ σημειῶνει ὁ “Ἄγιος”) καὶ τῆς 17ης τοῦ ἵδιου μηνὸς, τοῦ ἔτους 1905.

11. Τὸ «Μικρὸ Θεοτοκάριο», τυπώθηκε κατὰ πᾶσα πιθανότητα τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1905 (ἴσως πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου). Καὶ τοῦτο, ἐάν κρίνωμε νες τὸν 1905 (ἴσως πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου). Καὶ τοῦτο, ἐάν κρίνωμε νες τὸν 1905 (ἴσως πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου).

11. Τὸ «Μικρὸ Θεοτοκάριο», τυπώθηκε κατὰ πᾶσα πιθανότητα τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1905 (ἴσως πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου). Καὶ τοῦτο, ἐάν κρίνωμε νες τὸν 1905 (ἴσως πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου).

«Προτίθεμαι, νὰ τυπώσω δλούς τοὺς ὕμνους εἰς μικρὸν σχῆμα, τὸ ἡμισυ τοῦ προσευχηταρίου καὶ νὰ τὸ ὀνομάσω ‘Θεοτοκάριον μικρὸν’, διὰς διαδοθῇ καὶ ὑμῆται ἡ Κυρία Θεοτόκος ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν. Θὰ προέβαινον εὐθὺς εἰς τὴν τύπωσιν, ἀλλ’ ὀφειλώ ἀκόμη εἰς τὸν τυπογράφον. Εὐθὺς ὡς οἰκονομήσω τὰ ὀφειλόμενα, πάντα τὸν τύπωσιν τοῦ Θεοτοκαρίου...». — Βλ. Τ. Ματθαϊάκη, ‘Ο Όσιος Νεκτάριος, σ. 50, ἐπιστολὴ 10. — Προβλ. Τ. Ματθαϊάκη, ‘Ο Όσιος Νεκτάριος, σ. 198, ἐπιστ. 4· καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, ἐπιστολές, σ. 36.

Πάντως, κατὰ τὸ μῆνα Ἀπριλίου ἡ ἐκτύπωση τοῦ Θεοτοκαρίου εἶχε πρὸ πολλοῦ ὀλοκληρωθῆ, μᾶς καὶ στὴν, ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1905, ἐπιστολή του ὁ “Ἄγιος παραγγέλει πρὸς τὶς μοναχές:

Αιγίνης» ἐτήρησαν πιστά.

Ίδιαίτερα σημαντικές τέλος, εἶναι οἱ πληροφορίες ποὺ ὁ παρὸν κώδικας μᾶς παρέχει σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ψαλμωδῆσεως τῶν ὑμνῶν καὶ φῶν ποὺ περιλαμβάνει. «Θὰ σᾶς εἴπω δὲ καὶ πῶς ψάλλονται» ὑπέσχετο ὁ Ἄγιος πρὸς τὶς μοναχὲς¹² καὶ ὅντας οἱ, πρὸς τὴν κατεύθυνσην αὐτῆς, σημειώσεις ποὺ καταχωροῦνται στὸ χειρόγραφο, φίχουν οὖτε φῶς σ' ἓνα σκοτεινὸν μέχρι σήμερα θέμα· τὸ μέλος μὲ τὸ όποιο ἐπένδυε ὁ Ἄγιος τὰ ὑμνογραφήματά του.

Σύμφωνα μὲ τὶς διευκρινήσεις ποὺ μᾶς δίδει τὸ χειρόγραφο, ἡ πρώτη φῶν («Δοξάζω σὲ Παρθένε...») καθὼς καὶ ἡ δευτέρα («Μήτηρ φωτὸς ἀδύτου») καὶ ἡ τρίτη («Πανάχραντε Παρθένε...») ψάλλονται κατὰ τὸ προσόμοιον «Ο Ἄγγελος ἐβόα τῇ Κεχαριτωμένῃ», στὸ μέλος τοῦ πρώτου ἥχου¹³. Ἡ τετάρτη φῶν («Σὺ λαμπάς εἰ φωτανγής...») ψάλλεται «εἰς ἥχον γ' καὶ βαρὺν» ὅπως – χωρὶς περαιτέρω διευκρινήσεις – σημειώνεται στὸ χειρόγραφο¹⁴. «Οσον δὲ ἀφορᾶ στὸ μέλος

«Ἐὰν θέλητε Θεοτοκάρια, γράψατε μοι νὰ σᾶς στείλω. Δύνασθε νὰ τὰ δώσητε ἀντὶ 25 λεπτῶν ἥ καὶ 20 λεπτῶν ὑπέρ τῶν μικρῶν δαπανῶν σας». – Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 66, Ἐπιστολὴ 16. – Προβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 203-204, Ἐπιστ. 7 καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σσ. 49-50.

12. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 66, Ἐπιστολὴ 16. – Προβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 203, Ἐπιστ. 7 καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σ. 49.

13. Στὴ σ. 1 τοῦ χρον, ὁ γραφεὺς σημειώνει στὴν κάτω φά (καὶ διὰ παραπεμπικοῦ σταυροῦ «μεταφέρειν τὴ μαρτυρία πάνω ἀπ' τὸ πρῶτο τροπάριο τῆς Α' φῶν») τὰ ἔξης: «Ψάλλεται κατὰ τὸ προσόμοιον (sic) "Ο Ἄγγελος ἐβόα" εἰς ἥχον πρώτον». Παραπλεύρως δὲ τῶν φῶν Β' (σ. 4) καὶ Γ' (σ. 6) προσθέτει, ἐπίσης ἐντὸς παρενθέσεως, τὴ διευκρίνησην: «Ψάλλεται κατὰ τὴν πρώτην φῶν».

14. Καὶ πάλι ὁ γραφεὺς σημειώνει, ἐντὸς παρενθέσεως, παραπλεύρως τῆς Δ' φῶν: «Ψάλλεται εἰς ἥχον γ' καὶ βαρύν».

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἀνοίγεται ἔνα τεράστιο θέμα· μὰ δόλκηρη κατηγορίᾳ ὑμνῶν καὶ φῶν, γιὰ τοὺς όποιους ὁ Ἅγ. Νεκτάριος παραδίδει ἀπλῶς καὶ ἀορίστως τὸν ἥχο, στὸν όποιο ἐπιθυμοῦσε νὰ ψάλλωνται, χωρὶς καμιαὰ ἀναφορὰ στὸν τρόπο τῆς ψαλμωδῆσεως. Σχετικὴ μαρτυρία εὑδίσκουμε καὶ ἀνάμεσα στὶς ἐπιστολές του, ὅπου γράφει: «Ἐωκλείστως πέμπω νύμν φῶν τινα πρὸς τὴν Υπεραγίαν Θεοτόκου, τὴν όποιαν ἐποίησα ἐκ τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Κυρίας Θεοτόκου, ἐντείνας τὰ διάφορα μέτρα αὐτῶν εἰς ἐν Ιαμβικόν, ὅπως ψάλλωνται εἰς ἥχον Α'». Πιστεύω, ὅτι θὰ σᾶς ἀρέσῃ. Ψάλλονται ἀργῶς καὶ γοργῶς». (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 50, Ἐπιστολὴ 10. Προβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 198, Ἐπιστ. 4· καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σσ. 35-36).

Ἡ δυνητικὴ αὐτὴ περίπτωση ψαλμωδῆσεως – «ἀργῶς καὶ γοργῶς» – σὲ συνάρτηση μὲ τὸν καθορισμὸν - προσδιορισμὸν τοῦ ἥχου ἀπλὰ καὶ μόνον, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμε ὅτι οἱ ἐλόγῳ «Υμνοι καὶ φῶν ἐπαφίεντο στὴν προσωπικὴ βούληση καὶ τὴν ὑποκειμενικὴ θὰ ἔγαμε «μελικὴ ἀποψή» τοῦ ἐκάστοτε ψάλλοντος. Συνηγορεὶ πρὸς τοῦτο ἡ μαρτυρία τῆς – μακαριστῆς ἡδη – ἡγουμένης Θεοδοσίας, ψάλτριας τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἅγ. Νεκταρίου, ποὺ θυμάται ὁ Μήτρος. Υδρας Ἱερόθεος. Σύμφωνα

- σ. 9. Ὡδὴ δευτέρα. Ἀγνὴ Παρθένε Δέσποινα... (σσ. 9-11)
- σ. 11. Ὡδὴ τρίτη.
Ἄκροστιχις δ' αὐτῆς «Θεοτόκε Παρθένε χαῖρε κεχαριτωμένη
Μαρία ὁ Κύριος μετὰ Σου». Θεοκυῆτορ ἄχραντε, μήτηρ εὐλογημένη... (σσ. 11-13)
- σ. 13. Ὡδὴ τετάρτη. Χαῖρε τὸ ἄσμα χερονβίμ... (σσ. 13-15)
- σ. 15. Ὡδὴ πέμπτη. Μαρία ἀειπάρθενε κόσμου παντὸς Κυρία... (σσ. 15-18)
- σ. 18. Ὡδὴ ἔκτη.
Δοξαστικόν· ψάλλεται εἰς ὅλους τοὺς ἥχους.
Ἄσπιλε ἀμόλυντε ἀγνὴ Παρθένε... (σσ. 18-20)
- σ. 20. Ὡδὴ ἕβδομη.
Δοξαστικόν· «Ψάλλεται εἰς ὅλους τοὺς ἥχους».
Χαῖρε Ἄχραντε, ἀγνὴ δεδοξασμένη... (σσ. 20-22)
- σ. 22. Ὡδὴ ὀγδόη.
Δοξαστικόν· Ψάλλεται εἰς ἥχον α'.
Κατὰ τὸ «Τὴν παγκόσμιον δόξαν».
Χαῖρε Παντευλόγητε Υπερούμνητε... (σσ. 22-24)
- σ. 24. Προσφώνησις πρὸς τὴν Υπεραγίαν Θεοτόκον.
Χαῖρε Θεοτόκε Παρθένε, χαῖρε κεχαριτωμένη Μαρία ὁ Κύριος
μετὰ Σου... (σσ. 24-28)
- σ. 29. Οἱ Χαιρετισμοὶ ἐνταθέντες εἰς μέτρον ἴαμ-
βικόν.
«Υμνος α'. Ψάλλεται εἰς ἥχον α'.
Χαῖρε δι' ἡς χαρὰ ἡμῖν ἐξέλαμψε... (σσ. 29-35)
- σ. 35. «Υμνος β'. Ψάλλεται εἰς ἥχον πλ. δ'. Κατὰ τὸ προσόμοιον
«Ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος».
Χαῖρε Παναγία Δέσποινα χαῖρε παστὰς λογική... (σσ. 35-37)
- σ. 38. «Υμνος γ'. Ἐκ τῆς Παρακλητικῆς.
Ψάλλεται εἰς ἥχον πλ. δ'. Κατὰ τὸ προσόμοιον
«Ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος».

τοῦτα, πάντως, ἀπαριθμοῦνται ἀνάλυτικὰ στὴν κριτικὴ ἐκδοσῃ τῶν 'Υμνογραφημάτων τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου, ποὺ προμνημονεύσαμε.

Χαῖρε Θεοτόκε Δέσποινα χαῖρε τὸ σκῆπτρον Δαβίδ¹⁸...

- σ. 40. Ὡδὴ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως.

Δέσποινα Δέσποινα Μήτηρ ἀμαρτωλῶν ἡ προστάτις¹⁹...

- σ. 41. Εὐχαὶ κατανυκτικαὶ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Ωδὴ (ἀνωνύμου) α'.

Ψάλλεται εἰς ἥχον α' καὶ δ'.

Ἄχραντε, πανάσπιλε σεμνὴ παρθένε²⁰...

- σ. 42. Ὡδὴ (ἀνωνύμου) β'.

Ψάλλεται κατὰ τὴν α' φόρην.

Ἡχος πλ. δ'. Πονηρᾶ συμβουλία τοῦ δυσμενοῦς.

Ἀναμέλπω τὴν χάριν Σου Δέσποινα²¹...

- σ. 45. Ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου.

Tὰ Ἀνέδοτα.

Ὑμνοι καὶ φδαὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Ὑμνος α'. Ἡχος α'. «Ο Ἀγγελος ἐβόα τῇ Κεχαριτωμένῃ».

Δοξάζω σὲ Παρθένε νύνω Σε Παναγία...

[ἀκολουθοῦν τὰ τροπάρια, ὅπως ἀκριβῶς στὴν ἔντυπη ἔκδοση²²]

- σ. 46. *Ὑμνος β'. Ἡχος α'. Ο Ἀγγελος ἐβόα τῇ Κεχαριτωμένῃ.*
Μήτηρ Φωτὸς ἀδύτου φωτί σου φωτισόν με... (σ. 39-40)

- σ. 47. *Ὑμνος γ'. Ἡχος α'. Ο Ἀγγελος ἐβόα τῇ Κεχαριτωμένῃ.*
Πανάχραντε Παρθένε πιστῶν ἡ σωτηρία... (σ. 40-41)

18. Βλ. Θεοτοκάριον A, σσ. 40-42. Πρβλ. στὴν «Παραληπική», τὰ Θεοτοκία ἐσπέρια τῆς Τρίτης ἐσπέρας («Χαῖρε παρθένε Θεόνυμφε... Χαῖρε Θεοτόκε πάναγνε... Χαῖρε μητρόθεε δέσποινα...»), τὸ Στιχορὸν Θεοτοκίον τῆς Πέμπτης ἐσπέρας («Χαῖρε Θεοτόκε Δέσποινα...»), καθὼς καὶ τὰ δύο Θεοτοκία Δοξαστικὰ τῆς Κυριακῆς ἐσπέρας (Ἐσπερών: «Χαῖρε δαιμόνων...» καὶ Ἀποστέχων: «Χαῖρε παλατίον ἔμψυχον...»), ὅπαντα τα τοῦ πλ. δ' ἥχου.

19. Βλ. Θεοτοκάριον A, σσ. 42-43.

20. Βλ. Θεοτοκάριον A, σ. 44. Πρβλ. Ματθαίου Τζιγάλα, Συνταγμάτιον, δ.π., σσ. στ'-ζ'.

21. Βλ. Θεοτοκάριον A, σσ. 45-46. Πρβλ. Ματθαίου Τζιγάλα, Συνταγμάτιον, δ.π., σσ. ζ'-η'.

Η πρόσθετη μαρτυρία τοῦ Ἅγιου –ό δόποιος σημειώνει παραπλεύρως τῆς φόρης αὐτῆς: «ῆχος πλ. δ'. Πονηρᾶ συμβουλία τοῦ δυσμενοῦς» –μᾶς παραπέμπει στὸν Ε' αὐτῆς: «ῆχος πλ. δ'. Πονηρᾶ συμβουλία τοῦ δυσμενοῦς» –μᾶς παραπέμπει στὸν δυσμενοῦς, Κανόνα ποὺ παρατίθεται στὸ τέλος τοῦ χροφ. («Πονηρᾶ συμβουλία τοῦ δυσμενοῦς»), στὸ μέλος τοῦ δόποιου πρέπει μᾶλλον νὰ «ὑποτάσσεται» καὶ ἡ παρούσα φόρη.

22. Βλ. Θεοτοκάριον B, σ. 38. Καὶ πάλι συνεχίζουμε τὴν ἴδια τακτικὴ τῆς, ἐντὸς παρενθέσεως παραπλεύρως τῶν ὑμνῶν καὶ φδῶν, παραπομπῆς στὶς ἀντίστοιχες σελίδες τῆς παραπάνω ἐκδόσεως.

- σ. 49. "Υμνος δ'. Δέσποινά μου Θεοτόκε... (σσ. 44-47)
- σ. 52. "Υμνος ε'. Σὺ λαμπὰς εἶ φωτανγής Σὺ ἀριζηλος δόξα... (σσ. 41-42)
- σ. 53. "Υμνος στ'. Σὺ δόξα εἶ ἀριζηλος σὺ εἶ λαμπὰς ἀείφωτος... (σσ. 42-43)
- Οὗτος ὁ ὑμνος εἶναι ἐν ἄλλῳ μέτρῳ ἢ τετάρτῃ καὶ ψάλλεται κατὰ τὸ προσόμοιον «Γυναικες ἀκοντίσθητε».
- σ. 54. "Υμνος ζ'. Ἡχος πλ. δ'. Τὸν ἐν ὅρει ἀγίῳ δοξασθέντα. Σὺ βοηθὸς ἀμαρτωλῶν παράκλησις πασχόντων... (σσ. 43-44)
- σ. 56. "Υμνος η'. Ἡχος πλ. δ'. Τὸν ἐν ὅρει ἀγίῳ δοξασθέντα. Πανύμνητε Πανάχραντε Κόρη θεοκυῆτο... (σσ. 49-50)
- σ. 58. "Υμνος θ'. Ἡχος πλ. δ'. Τὸν ἐν ὅρει ἀγίῳ δοξασθέντα. Ἰλιγγιῶσι Σὲ ὑμνεῖν τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα... (σσ. 51- 53)
- σ. 60. "Υμνος ι'. Ἄχραντε Θεοτόκε Πανύμνητε Παρθένε... (σσ. 53-54)
- σ. 61. "Υμνος ια'. Πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον Μαρίαν. Χαῖρε πρωτοπλάστων κλέος σέμνωμα καὶ εὐκληρία... (σσ. 54-57)
- σ. 65. "Υμνος ἴκετήριος ιβ'. Δέσποινα παντευλόγητε ὑπέρογγε Παρθένε... (σσ. 57-59)
- σ. 68. "Υμνος ιγ'. Εἰς τὴν Ὑπερογγίαν Θεοτόκον. Φρικτὸν μυστήριον οὕτως καὶ ἀρρητὸν Θεοτόκε... (σσ. 59-60)
- σ. 69. "Υμνος ιδ'. Ἐκ Σοῦ Ἀγία Παρθένε Χριστὸς ἐτέχθη ἀφράστως... (σ. 60)
- "Υμνος ιε'. Εἰς τὴν Κεχαριτωμένην. Χαῖρε εὐλογημένη Παρθένε Θεοτόκε... (σσ. 61-62)
- σ. 70. "Υμνος ιστ'. Πρὸς τὴν Ὑπερογγίαν Θεοτόκον. Μήτηρ ἐγνώσθης ἀψευδῆς, πλὴν ὑπὲρ φύσιν Ἄχραντε... (σ. 61)
- "Υμνος ιζ'. Ἄχραντε Θεοτόκε Παρθένε Πάναγγε... (σσ. 62-63)
- σ. 72. "Υμνος ιζ'. Εἰς τὴν Ὑπερογγίαν Θεοτόκον. Δέξαι Δέσποινα ταχέως τὰς θερμάς μου ἴκεσίας... (σσ. 47-48)
- "Υμνος ιη'. Ὁ διαπλάσας τὸν Ἀδὰμ τὸν Σὸν προπάτορα Ἀγνή... (σσ. 48-49)
- σ. 73. "Υμνος ιη'. (Δευτέρα στάσις). Σὺ εἶ πηγὴ τῆς χάριτος, πηγὴ τῆς σωτηρίας... (σ. 49)

- σ. 74. "Υμνος ιθ'.
Ψαλλόμενος κατὰ τὸ «Γυναικες ἀκοντίσθητε».
'Ανερμηνεύτως Πάναγνε, ἐν τῇ γαστρὶ συνέλαβες... (σσ. 63-65)
- σ. 76. "Υμνος κ'. Οὐ ή ἀκροστιχὶς «Τὴν Θεοτόκον ἐν ὑμνοῖς με-
γαλύνωμεν».
Τετοκυῖαν Θεὸν λόγον ἔγνωμέν Σε Θεοτόκε... (σσ. 65-66)
- σ. 78. "Υμνος κα'. Εἰς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον Μαρίαν.
Μυστικὸς εἱ Θεοτόκε Σὺ Παράδεισος Παρθένε... (σσ. 66-67)
- "Υμνος κβ'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
Σῶν οἰκετῶν Πανάμωμε νεῦσον ταῖς παρακλήσεσι... (σσ. 67-68)
- σ. 80. "Υμνος κγ'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
Ο Θεοπάτωρ διὰ Σὲ προφήτης Δέσποινα Δαβίδ... (σσ. 68-69)
- "Υμνος κδ'.
Νύμφη Παρθένε μόνη Ἀπειρόγαμε... (σσ. 69-70)
- σ. 82. "Υμνος κε'.
Τὸ τῆς ψυχῆς μου Δέσποινα Παρθένε... (σσ. 70-72)
- σ. 83. "Υμνος κστ'.
Τὴν πηγὴν τὴν ζωοδόχον Σὲ τὴν κρήνην τὴν ἀείροουν... (σσ. 72-73)
- σ. 85. "Υμνος κζ'. Εἰς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον.
Αειπάρθενε Ἄγνη ἐν ἀγκάλαις Σου κρατεῖς... (σσ. 73-75)
- σ. 87. "Υμνος κη'.
Τὸ ὑπὲρ φύσιν θεωρῶν ὁ Ἰωσήφ... (σσ. 75-76)
- "Υμνος κθ'.
Οἱ τῶν Ἀγγέλων Δέσποινα χοροί... (σ. 76)
- σ. 88. "Υμνος λ'.
Δέσποινα τὰς ἴκεσίας τῶν Σῶν δούλων... (σ. 77)
- "Υμνος λα'.
Ἀμαρτημάτων πληθὺν κεκτημένος... (σ. 78)
- σ. 89. "Υμνος λβ'.
Μαρία χαῖρε Κεχαριτωμένη... (σ. 78)
- σ. 90. "Υμνος λγ'.
Δέσποινά μου Παναγία... (σσ. 79-80)
- σ. 92. "Υμνος λδ'.
Ἐπληρώθησαν Παρθένε ἀπασαι αἱ προφητεῖαι... (σσ. 76-77)

- σ. 93. "Υμνος λε'.
'Ως κρίνον καθορῶμέν Σε... (σσ. 81-82)
- σ. 94. "Υμνος λστ'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
'Ον Θεοτόκε Οὐρανὸς Παρθένε οὐκ ἔχώρησεν... (σσ. 82-83)
- σ. 95. "Υμνος λξ'. Εἰς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον.
Πώς Θεοτόκε Πάναγνε ἡμεῖς Σὲ μακαρίσωμεν;... (σσ. 83-84)
- σ. 97. "Υμνος λη'.
Τὴν Πύλην τὴν Οὐράνιον... (σσ. 84-85)
- σ. 98. "Υμνος λθ'.
'Ο Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν φιλανθρωπίας ἐνεκεν... (σσ. 85-86)
- σ. 99. "Υμνος (ν') μ'.
'Επὶ Σοὶ Παρθένε Κόρη... (σσ. 86-87)
- σ. 100. "Υμνος (να') μα'.
'Ο Ποιητὴς καὶ Κύριος πάντων... (σσ. 87-88)
- σ. 101. "Υμνος (νβ') μβ'.
Χαριστήριον αἶνον χρεωστικῶς... (σσ. 88-89)
- σ. 102. "Υμνος μγ'.
Τὴν ψυχήν μου Παρθένε τὴν ταπεινήν... (σσ. 89-90)
- σ. 103. "Υμνος μδ'.
Ἄχραντε ἄφθορε Κόρη, τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα... (σσ. 90-91)
- σ. 104. "Υμνος με'. Χαριστήριος εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον
Μαρίαν.
Αἶνόν Σοι ἀναμέλπω χαριστήριον... (σσ. 91-92)
- σ. 106. "Υμνος μστ'.
Σὲ Πηγὴν Ἔσφραγισμένην... (σσ. 93-94)
- σ. 108. "Υμνος μξ'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
Δύναμιν τὴν τοῦ Ὑψίστου... (σσ. 95-100)
- σ. 113. "Υμνος μη'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
Ἰκέτης Σοι προσέρχομαι... (σσ. 100-102)
- σ. 115. "Υμνος μθ'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.
'Ω Μαρία Θεομῆτορ... (σσ. 102-104)
- σ. 117. "Υμνος ν'. Εἰς τὴν μεγαλυνομένην ἀπαύστως.
Τὴν ἀρρήτως ἐπ' ἐσχάτων... (σσ. 104-107)
- σ. 120. "Υμνος να'. Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

- ‘Ο προφήτης Σὲ Πύλην ἐκάλεσεν... (σσ. 108-109)
- σ. 121. ‘Υμνος νβ’. Εἰς τὴν ὑμνουμένην ἀϊδίως Παρθένον.
‘Υμνοῦμέν Σε Παρθένε ‘Ἄγνη Θεοκυῆτο... (σσ. 109-110)
- σ. 122. ‘Υμνος νγ’. Εἰς τὴν προστάτιδα τῶν πιστῶν.
Προστάτιν Σὲ ἐν πειρασμοῖς... (σσ. 110-111)
- σ. 124. ‘Ωδαὶ εἰς τὴν ‘Υπεραγίαν Θεοτόκον.
‘Ωδὴ α’. Εἰς τὴν ‘Ἄγιαν Παρθένον.
Μαρία Σου τὸ ἄμωμον... (σσ. 111-112)
- σ. 125. ‘Ωδὴ β’. Εἰς τὴν ἀειπάρθενον Θεοτόκον.
Φωτοφόρος Σκηνὴ Παντευλόγητε... (σσ. 112-113)
- σ. 126. ‘Ωδὴ γ’. Εἰς τὴν ‘Αειπάρθενον Μαρίαν.
Σὺ ‘Υπερτέρα πέλεις πάσης κτίσεως... (σσ. 113-115)
- σ. 128. ‘Ωδὴ δ’. Εἰς τὴν ‘Αειπάρθενον Μητέρα.
Εὐχαριστοῦμέν Σοι ἀεὶ θεοχαρίτωτε... (σσ. 115-116)
- σ. 129. ‘Ωδὴ ε’. Εἰς τὴν ‘Ακήρατον Παρθένον.
‘Ο ἔμψυχος θάλαμος τοῦ παντοκράτορος... (σσ. 116-117)
- σ. 130. ‘Ωδὴ στ’. Εἰς τὴν ‘Άλοχον Μητέρα.
‘Απειρογάμως τὸν Χριστὸν Κυήσασα... (σσ. 117-118)
- σ. 131. ‘Ωδὴ ζ’. Εἰς τὴν ἀμίαντον Παρθένον.
Καύχημα πιστῶν Παρθένε πέλεις... (σσ. 118-119)
- σ. 132. ‘Ωδὴ η’. Εἰς τὴν ‘Αμόλυντον Κόρην.
‘Ανερμηνεύτως Πάναγνε ἐν τῇ γαστρί... (σσ. 119-120)
- σ. 134. ‘Ωδὴ θ’. Εἰς τὴν ‘Ανύμφευτον Νύμφην.
Βουλόμενος ὁ Κύριος τὸν ἀνθρώπον δν ἔπλασεν... (σσ. 121-122)
- σ. 135. ‘Ωδὴ ι’. Εἰς τὴν ‘Απειρ[ο]λεχῆ Νύμφην.
Σὺ εἰ ἀμαρτωλῶν ‘Ἄγνη Παρθένε ἀλαστήριον... (σσ. 122-123)
- σ. 136. ‘Ωδὴ ια’. Εἰς τὴν ‘Απειρόγαμον Κόρην.
‘Ο Θεὸς τὸ ἡμετέρον φύραμα... (σσ. 123-124)
- σ. 137. ‘Ωδὴ ιβ’. Εἰς τῆς ἀρετῆς τὸ ‘Ἐφέστιον.
Νεανίας οὐκ ἔφλεξε κάμινος... (σσ. 124-125)
- σ. 139. ‘Ωδὴ ιγ’. Εἰς τὴν ‘Ασπιλον Παρθένον.
Τὸν πλοῦτον τὸν ἀμέτρητον ‘Ἄγνη... (σσ. 125-126)
- σ. 140. ‘Ωδὴ ιδ’. Εἰς τὴν ‘Αφθορον Κόρην.
Ἐνδιαιτήμα τοῦ θείου ἀπειρόγαμε Μαρία... (σσ. 126-127)

- σ. 141. 'Ωδὴ τε'. Εἰς τὴν Ἀχροαντὸν Παρθένον.
Εὐφραίνονται ὁρῶσαι Σε Δυνάμεις αἱ Οὐράνιαι... (σσ. 128-129)
- σ. 142. 'Ωδὴ τιστ'. Εἰς τὴν Βασῖλισσαν τῶν ἀγγέλων.
Ἡ τὸ θεῖον φῶς Παρθένε... (σσ. 129-130)
- σ. 144. 'Ωδὴ τις'. [Εἰς] τὴν Βοήθειαν τῶν πασχόντων.
Κόρη ἐνδοξεὶ Κεχαριτωμένη... (σσ. 130-131)
- σ. 145. 'Ωδὴ τη'. Εἰς τὴν Γεννέτειραν τοῦ λόγου Μαρίαν.
Τύπον Σῆς ἀγνῆς λοχείας βάτος ἡ πυρπολουμένη... (σσ. 131- 133)
- σ. 146. 'Ωδὴ τιθ'. Εἰς τὴν Δέσποιναν πάντων.
Ἡμεῖς ἐν Σοὶ καυχώμεθα Παρθένε θεονύμφευτε... (σσ. 133-134)
- σ. 148. 'Ωδὴ κ'. Εἰς τὴν Διάδοχον τροφὴν τοῦ Μάννα.
Φωτιστικαῖς αὐγαῖς τοῦ ἐκ γαστρός... (σσ. 134-135)
- σ. 149. 'Ωδὴ κα'. Εἰς τὸ Δῶρον τὸ Δωρηθὲν ὑπὸ Θεοῦ.
(«δίς· ἵδε ωδὴν τη'. Ἡχος πλ. β').
Τύπον Σῆς ἀγνῆς λοχείας βάτος ἡ πυρπολουμένη... (σσ. 131-133)
- σ. 151. 'Ωδὴ κβ'. Εἰς τὴν Διαλύουσαν ὄμιχλην τῶν παθῶν.
Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας Τέξασα... (σσ. 135-136)
- σ. 152. 'Ωδὴ κγ'. Εἰς τὴν εὐλογημένην τῶν γυναικῶν.
Εἰς ἥχον α', β', πλ. δ'.
Φορέσας με τὸν ἄνθρωπον... (σσ. 137-138)
- σ. 153. 'Ωδὴ κδ'. Εἰς τὴν Ἐνδοξοτέραν τῶν Σεραφείμ.
Φύσεως θείας κοινωνοὶ γεγόναμεν... (σσ. 138-140)
- σ. 155. 'Ωδὴ κε'. Εἰς τὸ Εὐρύχωρον Χωρίον τῆς Χαρᾶς.
Κιβωτὸς εἰς Διαθήκης Τράπεζα εἰς Παναγία... (σσ. 140-141)
- σ. 157. 'Ωδὴ κστ'. Εἰς τὴν Ἐλπίδα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.
Κατεσκήνωσέ Σοι Αειπάρθενε... (σσ. 141-143)
- σ. 158. 'Ωδὴ παρακλητικὴ κζ'. Εἰς τὴν Ζωοτόκον Μαρίαν.
Πανύμνητε Παρθένε θεονύμφευτε... (σσ. 143-144)
- σ. 160. 'Ωδὴ κη'. Εἰς τὴν Ζωὴν τῆς μυστικῆς εὐωχίας.
Σῶν ἐφυμνίων κόρος οὐ προσγύγνεται... (σσ. 144-145)
- σ. 161. 'Ωδὴ παρακλητικὴ κθ'. Εἰς τὴν Ἡγιασμένην Παρθένον.
Toῦ θείου φωτεινὸν Ἄγνη Παλάτιον... (σσ. 145-147)
- σ. 163. 'Ωδὴ παρακλητικὴ λ'. Εἰς τὴν ἡγαπημένην ὑπὸ Θεοῦ.

- 'Ἐν κλίνῃ κατακείμενος...* (σσ. 147-148)
- σ. 165. *'Ωδὴ ἵκετευτικὴ πρὸς σωτηρίαν [λα'].*
Εἰς τὴν θεομήτορα Κόρην.
'Ἐξ ἔργων σωτηρία μοι Δέσποινα... (σσ. 148-150)
- σ. 166. *'Ωδὴ λβ'.* Εἰς τὴν Θεοτόκον Παρθένον.
Πύλας τῆς θείας δόξης ἀναπέτασον... (σσ. 150-151)
- σ. 168. *'Ωδὴ λγ'.* Εἰς τὴν θεογεννήτοραν Κόρην.
Τῆς πολλῆς ἀθυμίας μου Πάναγνε... (σσ. 151-153)
- σ. 169. *'Ωδὴ λδ'.* Εἰς τὴν θεόνυμφον Μαρίαν.
Κόρη θεοχαρίτωτε, θεόνυμφε, Παννύμνητε... (σσ. 153-154)
- σ. 171. *'Ωδὴ λε'.* Εἰς τὴν θεοκυνήτοριαν Παρθένον.
Σὺ πλατυτέρα Οὐρανῶν... (σ. 154)
- 'Ωδὴ λστ'.* Εἰς τὸ θεῖον τέμενος τοῦ λόγου.
Τὴν Πανάμωμον Παρθένον... (σσ. 155-156)
- σ. 173. *'Ωδὴ λζ'.* Εἰς τὸ θεόλεκτον ἄρμα τοῦ θείου λόγου.
Βοήθειαν Σε εὔρομεν ἐν ὥρᾳ δίκης... (σσ. 156-158)
- σ. 175. *'Ωδὴ λη'.* Εἰς τὸν θρόνον τὸν ἡλιοστάλακτον.
Σὺ φωτοφόρον ὅχημα ἐδείχθης θεονύμφευτε... (σσ. 158-159)
- σ. 176. *'Ωδὴ λθ'.* Εἰς τὸ θεῖον ἔρεισμα τῆς σωφροσύνης.
Μακαρία ἡ κοιλία Σου Παρθένε... (σσ. 159-160)
- σ. 178. *'Ωδὴ μ'* δοξολογητική. Εἰς τὴν θεοδόχον Κόρην.
'Η ἀκηλίδωτος Παρθένος καὶ Ἀμνάς... (σσ. 161-162)
- σ. 179. *'Ωδὴ μα'*. Εἰς τὴν θυγατέρα Δαυΐδ.
Λαοὶ καὶ ἔθνη βασιλεῖαι κραταιαί... (σσ. 162-163)
- σ. 181. *'Ωδὴ μβ'*. Εἰς τὴν θηλάσασαν τὸν λόγον.
Παρθένον μετὰ τόκου διεσώσατο... (σσ. 163-164)
- σ. 182. *'Ωδὴ μγ'*. Εἰς τὴν θάλασσαν τὸν Φαραὼ ποντίσασα.
'Ἀληθῶς καὶ κυρίως Σὲ Δέσποιναν... (σσ. 164-165)
- σ. 183. *'Ωδὴ μδ'*. Εἰς τὴν ἴκετεύουσαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκτενῶς.
'Ως κάλαμος ριπίζομαι... (σ. 166)
- σ. 184. *'Ωδὴ με'*. Εἰς τὴν καλλονὴν Ἰακώβ.
Oἱ σεσωσμένοι Πάναγνε τῷ Τόκῳ Σου... (σσ. 166-169)
- σ. 187. *'Ωδὴ μστ'*. Εἰς τὴν Κεχαριτωμένην Μαρίαν.
Στοιχειωθέντες τοῦ Υἱοῦ Σου εἰσηγήσεσι... (σσ. 169-170)

- σ. 188. 'Ωδὴ μζ'. Εἰς τὴν Καλλιτόκον Παρθένον.
Τὸν πλοῦτον τὸν ἀμέτρητον Ἀγνῆ... (σσ. 170-171)
- σ. 189. 'Ωδὴ μη'. Εἰς τὴν Κουροτρόφον Παρθένον.
Ἀσπόρως Κόρη Πατρὸς βουλήματι... (σσ. 171-173)
- σ. 192. 'Ωδὴ μθ'. Εἰς τὴν Κόρην τὴν Ἀσπιλον.
Ἐκ πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ πλαστουργῆσας Σε... (σσ. 173-174)
- σ. 193. 'Ωδὴ ν'. Εἰς τὴν καθαρωτέραν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.
Ἐπανατείνω Δέσποινα χεῖρας πρὸς Σέ... (σσ. 174-175)
- σ. 194. 'Ωδὴ να'. Εἰς τὴν Κιβωτὸν τὴν Χρυσωθεῖσαν Πνεύματι.
Τοῦ ἀπροσίτου Πύλη φωτὸς Πανάμωμε... (σσ. 176-177)
- σ. 196. 'Ωδὴ νβ'. Εἰς τὴν κλίμακα τὴν Οὐράνιον τὴν Παρθένον.
Τοῦ Βασιλέως θρόνος πέλεις Πάγχρυνσος... (σσ. 177-180)
- σ. 199. 'Ωδὴ νγ'. Εἰς τὴν λογικὴν Περιστεράν τοῦ λόγου.
Ἡ Μόνη τοῦ παντὸς τὸν Ποιητὴν Κυήσασα... (σσ. 180-181)
- σ. 200. 'Ωδὴ νδ'. Εἰς τὴν λυχνίαν τοῦ φωτὸς τοῦ Ἀῦλου.
Εἰκόνες πάλαι νόμου διετράνωσαν... (σσ. 181-183)
- σ. 202. 'Ωδὴ νε'. Εἰς τὸν λιμένα τῶν τοῦ βίου πλωτήρων.
Καθαρωτέρα Πάναγνε ὑπάρχουσα... (σσ. 183-185)
- σ. 205. 'Ωδὴ νστ'. Εἰς τὴν λαβίδα τὴν μυστικὴν τὴν Παρθένον.
Θανάτου ἀναιρέτης γέγονεν ὁ Τόκος Σου... (σσ. 185-186)
- σ. 206. 'Ωδὴ νζ'. Εἰς τὴν Μαρία τὴν Παρθένον.
Εἰς Οὐρανοὺς ἀνύψωσε τὴν φύσιν προσλαβόμενος... (σσ. 187-188)
- σ. 207. 'Ωδὴ νη'. Εἰς τὴν Μεγαλοτόκον Παρθένον.
Ὦς ἄμπελος τὸν βότρουν τὸν Οὐράνιον... (σσ. 188-189)
- σ. 209. 'Ωδὴ νθ'. Εἰς τὴν μεμακρισμένην Θεοτόκον.
Ἐπάκονουσόν μου Δέσποινα βοῶντος Σοι... (σσ. 190-191)
- σ. 211. 'Ωδὴ ξ'. Εἰς τὴν μεγαλυνομένην Παρθένον.
Πρεσβείαν κεκτημένη Σὺ ἀκούμητον... (σσ. 191-192)
- σ. 212. 'Ωδὴ ξα'. Εἰς τὴν Μητροπάρθενον Μαρίαν.
Ὕχος γ'. Σὲ προστασίαν ἀσφαλῆ κεκτήμεθα... (σσ. 192-194)
- σ. 214. 'Ωδὴ ξβ'. Εἰς τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ.
Ὕχος α'. Μαρίαν τὴν Ἀχραντον δεῦτε τιμήσωμεν... (σσ. 194-195)
- σ. 215. 'Ωδὴ ξγ'. Εἰς τὴν Μητέρα τῆς Ζωῆς.

- ‘Ηχος γ’. Ἐφάνης Πύλη Νοητὴ Παρθένε... (σσ. 195-196)
- σ. 217. ‘Ωδὴ ἔδ’. Εἰς τὴν Μητρόθεον Παρθένον.
‘Ηχος α’. Δέσποινα Δέσποινα Μῆτερ, ἀντιβαλῶ λύτρωσαί με... (σσ. 196-197)
- σ. 218. ‘Ωδὴ ἔξε’. Εἰς τὴν Νύμφην τοῦ λόγου.
Τὸν ἄνθρακα τὸν Νοητόν... (σσ. 197-198 καὶ 286-287)
- σ. 220. ‘Ωδὴ ἔστρ’. Εἰς τὴν Νοητὴν Κλίμακα.
Ἡ κλίμαξ ἡ ὁ Ὑψιστος κατέβη... (σσ. 199-200)
- σ. 221. ‘Ωδὴ ἔζε’. Εἰς τὴν Νυμφοστόλον τῶν ἀγίων ψυχῶν.
Παναγία Παρθένε ἐλέησον... (σσ. 200-202)
- σ. 223. ‘Ωδὴ ἔη’. Εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν.
Τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν συνείδησιν... (σσ. 202-203)
- σ. 225. ‘Ωδὴ ἔθ’. Εἰς τὴν Παρθενομήτορα.
Ἡ Προστασία ἡ θερμὴ καὶ Ἀπροσμάχητος... (σσ. 203-204)
- σ. 226. ‘Ωδὴ ο’. Εἰς τὴν Παναγίαν Παρθένον.
Ἐπὶ τὸν πόκον ὥσπερ ἀψοφητεὶ κατῆλθε... (σσ. 204-205)
- σ. 227. ‘Ωδὴ οα’. Εἰς τὸν Πανάγιον θρόνον τοῦ λόγου.
Λάμψον μοι φωτὸς Δοχεῖον... (σσ. 205-206)
- σ. 228. ‘Ωδὴ οβ’. Εἰς τὸ Πανάγιον ὅχημα τοῦ λόγου.
Φώτισον τοὺς Σὲ ἐν πόθῳ ἀνυμνοῦντας Παναγία... (σσ. 206- 207)
- σ. 229. ‘Ωδὴ ογ’. Εἰς τὴν Παμμακάριστον Παρθένον.
Ο Ἀπερίγραπτος Θεὸς ὁ Διαμείνας Ἀτρεπτος... (σσ. 207- 208)
- σ. 230. ‘Ωδὴ οδ’. Εἰς τὴν Παντευλόγητον Κόρην.
Θεοχαρίτωτε Κόρη Ὑπέραγνε Θεοτόκε... (σσ. 208-209)
- σ. 232. ‘Ωδὴ οε’. Εἰς τὴν Πλατυτέραν τῶν Οὐρανῶν.
Τὴν Κόρην τὴν θεοπρεπῆ... (σσ. 209-210)
- σ. 233. ‘Ωδὴ οστ’. Εἰς τὴν Παντάνασσαν Θεοτόκον.
Κλαίω καὶ σκυθρωπάξω καὶ ὀδύρομαι... (σσ. 210-211)
- σ. 234. ‘Ωδὴ οζ’. Εἰς τὴν Πανακήρατον Κόρην.
Εὐλογημένη Σὺ Θεοχαρίτωτε... (σσ. 211-213)
- σ. 236. ‘Ωδὴ οη’. Εἰς τὴν Πανύμνητον Κόρην.
Ἐκ Σου ἡμῖν ὁ ἥλιος... (σσ. 213-214)
- σ. 237. ‘Ωδὴ οθ’. Εἰς τὴν Πανάμωμον Παρθένον.

- Χειρός Σου τῇ Δυνάμει...* (σσ. 214-215)
- σ. 238. 'Ωδὴ π'. Εἰς τὴν Πανάρετον Παρθένον.
Τίς μου Παρθένε Κόρη τὸ χειρόγραφον... (σσ. 215-216)
- σ. 240. 'Ωδὴ πα'. Εἰς τὴν προωρισμένην ἀπὸ τῶν αἰώνων τοῦ λόγου Μητέρα.
'Αντιληψιν ἐτέραν πλὴν Σου Θεόνυμφε... (σσ. 216-217)
- σ. 241. 'Ωδὴ πβ'. Εἰς τὴν Πεποικιλμένην τῇ θείᾳ δόξῃ.
Ψυχὴν κατακαμπτομένην... (σ. 218)
- σ. 242. "Υμνος [΄Ωδὴ] πγ". Εἰς τὴν Πηγὴν τῆς ἀφθαρσίας.
Πολλοῖς κυκλούμενος Ἀγνῆ... (σσ. 218-219)
- σ. 243. 'Ωδὴ πδ'. Εἰς τὸ Παλάτιον τὸ Ἐμψυχον τοῦ λόγου.
Χαῖρε Πύλη τοῦ θείου ἡ ἀδιόδευτος... (σσ. 219-220)
- σ. 244. 'Ωδὴ πε'. Εἰς τὸ Ὁρος τὸ Ἀλατόμητον Μαρίαν.
'Ο ποιητὴς τοῦ σύμπαντος... (σσ. 220-221)
- σ. 245. 'Ωδὴ πστ'. Εἰς τὸ Ὁρος τὸ Κατάσκιον τὴν Παρθένον.
Τῷ ὄρκῳ ὡς ὑπέσχετο... (σσ. 221-222)
- σ. 246. 'Ωδὴ πζ'. Εἰς τὴν Ὄλκάδα τὴν Νοητήν.
Προϊστορεῖ ὁ Γεδεὼν τὴν σὺλληψιν... (σσ. 222-224)
- σ. 248. 'Ωδὴ πη'. Εἰς τῶν ὁρθοδόξον (sic) χάριν τὴν Μαρίαν.
'Αστήρ θεότητος ἐκ Σου ἀνέτειλεν... (σσ. 224-225)
- σ. 250. 'Ωδὴ πθ'. Εἰς Ῥόδον τὸ Ἀμάραντον τὴν Παρθένον.
'Ἐλπὶς τοῦ κόσμου ἀγαθή... (σ. 225-226)
- σ. 251. 'Ωδὴ ζ'. Εἰς τὴν Ράβδον τὴν Βλαστήσασαν τὸ Ἀνθος.
Τὴν Ὑπερένδοξον Κόρην... (σ. 227)
- σ. 252. 'Ωδὴ ηα'. Εἰς τὴν Σεμνὴν Παρθένον Μαρίαν.
Ἐπτάφωτον λυχνίαν Σε... (σσ. 227-228)
- σ. 253. 'Ωδὴ ηβ'. Εἰς τὴν Στήλην τῆς Παρθενίας.
Σὲ Τύποι Κόρη, νομικοί... (σσ. 228-229)
- σ. 254. 'Ωδὴ ηγ'. Εἰς τὸ Στέφος τῆς ἐγκρατείας.
'Ασπόρως Σὺ συνέλαβες... (σσ. 229-230)
- σ. 255. 'Ωδὴ ηδ'. Εἰς τὴν Σκέπην τῶν πιστῶν τὴν Ὑπεραγίαν Παρθένον.
Γεγέννηκας Πανάχραντε... (σσ. 230-231)
- σ. 256. 'Ωδὴ ηε'. Εἰς τὸ Σέμνωμα τῶν Προπατόρων.
'Αγνείᾳ λάμψασα Θεοῦ τὸ Σκήνωμα... (σσ. 231-232)

- σ. 257. 'Ωδὴ ήστ'. Εἰς τὴν Σώζουσαν πάντας Θεοῦ Μητέρα.
Κλίνόν μοι τὸ φιλάγαθον οὓς Σου... (σσ. 232-233)
- σ. 258. 'Ωδὴ ήστ'. Εἰς τὴν Τετοκυῖαν τὸν θεῖον λόγον.
Δέσποινα πάναγνε Μῆτερ ἐπίβλεψον Οὐρανόθεν... (σσ. 233-234)
- σ. 259. 'Ωδὴ ήτη'. Εἰς τὴν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ.
Τὰ ἔθνη δεῦτε νῦν πάντα... (σ. 234)
- σ. 260. 'Ωδὴ ήθ'. Εἰς τὴν 'Υψηλοτέραν τῶν Οὐρανῶν.
Πεποικιλμένην Σε κόσμον εὐπρέπειαν... (σ. 235)
- σ. 261. 'Ωδὴ ορ'. Εἰς τὴν 'Υμνουμένην ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων.
Φανεῖσα κλῖμαξ τυπικῶς... (σ. 236)
- σ. 262. 'Ωδὴ ο α'. Εἰς τὴν 'Υπέροφωτον Μαρίαν.
Κόρη θεοχαρίτωτε τὸν Σὸν Υἱὸν δυσώπει... (σσ. 236-237)
- 'Ωδὴ ο β'. Εἰς τὴν φωτοφόρον Νεφέλην.
Μή καταπιέτω Κόρη με βυθὸς τῆς όαθυμίας... (σ. 287)
- σ. 263. 'Ωδὴ ο γ'. Εἰς τὸ φωτεινὸν Παλάτιον τοῦ λόγου.
Ἡ Περικαλλῆς καὶ θεαυγῆς Παρθένος... (σ. 237)
- σ. 264. 'Ωδὴ ο δ'. Εἰς τὴν φύσασαν τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ζωῆς ἡμῶν.
Ὕμνῳ Σὲ Παναμώμητε ἀσπόρως γὰρ ἔτεκες... (σ. 238)
- σ. 265. 'Ωδὴ ο ε'. Εἰς τὴν Χορηγὸν τῆς θεϊκῆς ἀγαθότητος.
Ἄξιον ἔστι Παρθένει ἀλληλῶς Σὲ μακαρίζειν... (σσ. 234-235)
- 'Ωδὴ ο ε'. [οστ']. Εἰς τὴν Ωραίαν ἐν κάλλεσι Παναγίαν.
Πύλη τῆς θείας δόξης ὑπανοίξασα... (σσ. 238-239)
- σ. 267. Κανόνες εἰς τὴν 'Υπεροραγίαν Θεοτόκον.
Κανὼν α'. Δοξαστικὸς [όκταώδιος].
Χαῖρε Παρθένε Παναγία Δέσποινα... (σσ. 240-250)
- σ. 277. Κανὼν β'. Εἰς τὴν 'Υπερευλογημένην.
Δοξαστικὸς [όκταώδιος].
Δράκων ἐρπύσας ἐξ Ἐδὲμ ἐμὲ πόθῳ... (σσ. 251-255)
- σ. 281. Κανὼν γ'. Εἰς τὴν 'Υπεροραγίαν Θεοτόκον.
Παρακλητικὸς ἦχος βαρὺς [όκταώδιος].
'Αγνὴ Κεχαριτωμένη Παρθένε Εὐλογημένῃ... (σσ. 255-260)
(ὅπως σημειώνεται, ἡ α' φόδη ψάλλεται σὲ ἦχο βαρύ· οἱ φόδες γ', δ' καὶ ε' σὲ ἦχο
τρίτο· ἡ φόδη στ' σὲ ἦχο βαρύ· ἡ φόδη ζ' σὲ ἦχο πρῶτο καὶ οἱ φόδες η' καὶ θ' σὲ
τρίτο).
- σ. 286. Κανὼν δ'. Παρακλητικὸς [όκταώδιος].
Εἰς τὴν 'Υπεροραγίαν Θεοτόκον ἦχος βαρύς.

'Ωδὴ α'. Ὡς τερπνότατον ἀσμάτων τὴν θεοτερπῆ 'Ωδὴν Σοὶ... (σσ. 260-264)

(σύμφωνα μὲν ἐπισημειώσεις παραπλεύρως τῶν τροπαριών, ἡ α' ὥδὴ ψάλλεται σὲ ἔχον βαρύν· ἡ γ' σὲ πρῶτο· ἡ δ' σὲ τρίτο· ἡ ε' σὲ βαρύν· ἡ στ' καὶ ξ' σὲ τρίτο· ἡ η' σὲ πρῶτο καὶ ἡ θ' σὲ τρίτο).

- σ. 290. Κανὼν ε'. Παρακλητικὸς [δύκταώδιος].
Εἰς τὴν Ὑπεροαγίαν Θεοτόκον. Ἡχος πλ. δ'.
Πονηρᾶ συμβουλία τοῦ δυσμενοῦς... (σσ. 265-269)
- σ. 295. Κανὼν στ'. Τῇ Παναγίᾳ Παρθένῳ.
Παρακλητικὸς ἔχος γ'. [δύκταώδιος].
Δεδοξασμένα περὶ Σοῦ λελάηνται Πανάχραντε... (σσ. 269-275)
- σ. 300. Κανὼν ζ'. Εἰς τὴν Ὑπεροαγίαν Θεοτόκον.
Παρακλητικὸς ἔχος γ'. [δύκταώδιος].
Τὴν Θεοτόκον Ἀχραντον κηρύττειν Σε θεόνυμφε... (σσ. 275-281)
- σ. 3. Τριώδιος Κανὼν Παρακλητικὸς πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον.
Ψάλλεται κατὰ τὸ «Δέσποινα Δέσποινα Μῆτερ».
Ψάλλεται καὶ εἰς ἔχον γ' καὶ βαρύν.
'Ωδὴ α'. Θεοκυῆτος Παρθένε... (σσ. 281-283)
- σ. 5. Τετραώδιος Κανὼν Παρακλητικὸς πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον.
Ψάλλεται κατὰ τὸ «Δέσποινα Δέσποινα Μῆτερ».
Ψάλλεται καὶ εἰς ἔχον γ' καὶ βαρύν.
'Ωδὴ α'. Ἀχραντε Σὺ Θεοτόκε... (σσ. 283-286)

* * *

φ. Ι^τ. Πίναξ τῶν περιεχομένων.

φ. ΙΙ^τ. Πίναξ τῶν περιεχομένων.

[κατ' ἀλφάβητον παράθεση τῶν ἀρχικῶν τῶν Ὕμνων-ῷδῶν καὶ κανόνων, κατὰ κατηγορίαν].

φ. Χ^τ. Μεγαλυνάρια.

[κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς:]

Δόξα σοι Χριστέ μου...

Δόξα σοι Παρθένε...

Μεγαλύνομέν Σε...

Ω Τριάς Ἅγια...

Τὸν Καλὸν Ποιμένα...

φ. Χ^ν. Ρῦσαι ἐκ κινδύνων...

Πρόσδεξαι δεήσεις...

Φύλαττε καὶ σκέπε...

[Στιχηρὸν Προσόμοιον· Πρὸς τὸ]

Οὐε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν. Ἡχος β'.

Σκέπε διαφύλαττε Ἀγνή...

φ. XI^Γ [Μεγαλυνάριο].

Εὐχαῖς τοῦ Δεσπότου Πατρὸς ἡμῶν...

Τὸ χειρόγραφο διατηρεῖται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση. Στάχωση ἀπὸ χαρτονί καὶ δέρμα, χρώματος βυσσινὶ γιὰ τὴ φάρη, καὶ ἐρυθροῦ γιὰ τὰ ἔξωφύλλα. Στὴ φάρη ἀναγράφεται μὲ χρυσὰ γράμματα: ΜΕΓΑ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ (ό ἵδιος τίτλος ἀναγράφεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἔξωφύλλου), ἐνῶ ὑπάρχει ἐπίσης, κάτωθεν τούτου, χρυσὸ κόσμημα ποὺ παριστάνει μικρὸ λουλούδι. Ἐκατέρωθεν τῶν ἔξωφύλλων ὑπάρχει, ἀνὰ ἓν, φύλλον τῆς σταχώσεως.

Χάροτης μετρίου πάχους καὶ ποιότητος, ύποκίτρινος, μὲ διαστάσεις 26,7X21 cm. Ἀγραφα φύλλα τὰ δύο πρῶτα ἀρχὴ-ἀρχὴ τοῦ χειρογράφου (σσ. 1-3), καθὼς καὶ ἐννέα ἀκόμη στὸ τέλος αὐτοῦ (φφ. α'-θ'). Η ἀριθμηση, ἀνὰ σελίδες, τῆς γραφέως σημειώνεται δὲ στὸ μέσον τῆς ἐπάνω φάσης κάθε σελίδος. Διαταραχὴ στὴν ἀριθμηση παραμέσον τῆς ἐπάνω φάσης κάθε σελίδος.

α) Στὴ σελίδα 59, ὁ ἀριθμὸς τῆς ὥποιας ἐπαναλαμβάνεται, ἐκ παραδομῆς, μιὰ ἀκόμη φορά. Τὸ λάθος διορθώνεται κατωτέρω, στὴ σελίδα 62, ἡ ὥποια τρέπεται σὲ 63, γιὰ νὰ συνεχίσῃ ἔτσι ὅμαλὰ ἡ ἀριθμηση.

β) Στὴ σελίδα 169, ἡ ὥποια καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνεται. Τὸ λάθος αὐτὴ τὴ φορὰ διορθώνεται μὲ ἀπευθείας μετάβαση ἀπὸ τὴ σελίδα 170 στὴ σελίδα 172, ὅπότε καὶ συνεχίζεται ὅμαλὰ ἡ ἀριθμηση. Καὶ

γ) Μεταξὺ τῶν σελίδων 237-238, ὅπου μετὰ τὴ σ. 237 ἐπαναλαμβάνονται καὶ πάλι οἱ σσ. 236 καὶ 237. Η γραφεὺς διορθώνει τὸ λάθος, σημειώνοντας, μὲ μολύβι, δίπλα στὴν διὰ μελάνης ἀριθμηση, τοὺς δόθους ἀριθμοὺς τῶν σελίδων (δηλ. οἱ σσ. 236 — ἡ δεύτερη — ἔως 239, τρέπονται σὲ 238-241). Ἀπὸ τὴ σ. 242, ἡ ἀριθμηση ἐπανέρχεται στὴν ὅμαλή της πορεία.

Σημειώνομε ἐπίσης ὅτι μετὰ τὸ πέρας τοῦ κυρίως χειρογράφου (σ. 306), προστίθενται:

α) Τέσσαρα φύλλα, ιδιόγραφα τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου — ἐκ τῶν δύοιων τὸ πρῶτο (σσ. 1-2) καὶ ἡ verso ὅψη τοῦ τελευταίου (σ. 8) εἶναι ἄγραφα — ἀριθμημένα, στὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς ἀπάνω φάσης, ἀνὰ σελίδες, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 3 ἕως 8. (Υπῆρχε προγενέστερη ἀριθμηση, σελίδες,

μόνο στὶς γραμμένες σελίδες, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν 1 ἕως 6, ἡ ὁποίᾳ ὅμως σβήστηκε καὶ διορθώθηκε ὡς ἀνωτέρῳ).

β) Ἐνδεκα φύλλα χωρὶς ἀριθμηση — ἀριθμήσαμε ἐμεῖς μὲ λατινικοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸ I ἕως τὸ XI — γεγραμμένα ἀπὸ τὴν γραφέα τοῦ κυρίου σώματος τοῦ χειρογράφου. (Τὰ φύλλα IX^ν καὶ XI^ν εἶναι ἄγραφα).

Γραφὴ καλλιγραφικῆ, ἐπιμελημένη καὶ λίαν προσεγμένη, διὰ μαύρης μελάνης. Ἐκτεταμένη χρήση ἐρυθρογραφίας, στὰ κομψὰ καὶ ὠραῖα πρωτογράμματα, στοὺς ποικιλοειδεῖς τίτλους (Ὕμνος-ῳδὴ κ.τ.λ.) τὴν ἀριθμηση τῶν σελίδων καὶ τὰ λοιπὰ στολίδια (σχέδια λουλουδιῶν, ἀμπέλου καὶ γεωμετρικῶν σχημάτων) ποὺ κοσμοῦν τὸ χειρόγραφο.

Γραφεύς, ἡ «εὔσεβεστάτη Ἐλένη Γ. Ζερβουλάκου», ὅπως διευκρινίζεται ἀπὸ ἴδιοχειρη σημείωση τοῦ Ἅγίου Νεκταρίου, στὴ σελίδα 4 τοῦ χειρογράφου. Ἡ Ζερβουλάκου, περατώνει μᾶλλον τὴν ἀντιγραφὴ τῶν ὑμνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1906, ἡμερομηνία ποὺ ἐπίσης σημειώνεται στὴν προειδημένη σελίδα.

Στὶς — μετὰ τὴ σ. 306 τοῦ κυρίως χρφ.— σελίδες 3-7 ἡ γνωστὴ γραφὴ τοῦ Ἅγ. Νεκταρίου, κεκλιμένη, βιαστική, ἐν πολλοῖς πρόχειρος, διὰ μελάνης καφετιᾶς ἀποχρώσεως.

Σὲ δρισμένες σελίδες τοῦ χειρογράφου (συγκεκριμένα στὶς σ. 1, 3, 9, 11, 13, 15, 25, 27, 29, 31, 33, 45, 47 καθὼς καὶ στὶς σ. 3, 7 τῶν ἴδιογράφων τοῦ Ὁσίου), ὑπάρχει στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τῆς ἀπάνω φᾶς ἡ ἀκόλουθη ἔντυπη ἀναγραφὴ: ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΚΚΛ. ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙ. Πρόκειται, κατὰ πᾶσα πιθανότητα, γιὰ ἐπιστολόχαρτα τοῦ Ἅγιου, ποὺ συνεδέθησαν μὲ ἄλλα φύλλα, προκειμένου νὰ συναπτοτελέσουν τὸν — πρὸς ἀντιγραφὴ τῶν ὑμνῶν — κώδικα. Ἡ περιοδικότητα ἔξαλλον τῆς ἐμφανίσεως τῶν διακριτικῶν τούτων (ἀνὰ ἐν φύλλον) συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως.

Τὴν «ίστορία» τοῦ παρόντος χειρογράφου, εύδίσκομε μεταξὺ τῶν Κατηχητικῶν, πρὸς τὶς μοναχὲς τῆς Ἱ. Μονῆς Αἰγίνης, ἐπιστολῶν τοῦ Ἅγ. Νεκταρίου. Συγκεκριμένα, στὴν ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου 1905 ἐπιστολή του πρὸς τὴ μοναχὴ Κασσιανή, γράφει: «Τοὺς ὑμνους, τὰς φόδας καὶ τοὺς κανόνας θὰ τὰς δώσω εἰς τὴν κ. Ζερβουλάκου νὰ τὰ ἀντιγράψῃ ὅλα καὶ νὰ σᾶς τὰ στεῖλω. Ἐδεσα ἐπὶ τούτω ἐν βιβλίον μὲ τὸ χαρτὶ τοῦτο εἰς ὀλόκληρον τὸ μέγεθος, ὅπως γραφῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ»²³.

23. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, 'Ἐπιστολαί', σ. 93, 'Ἐπιστολὴ 34. Προβλ. τοῦ ἵδιου, Ο Ὁσιος Νεκτάριος, σσ. 213-214, 'Ἐπιστ. 16' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, 'Ἐπ-

Ἐπίσης, γιὰ τὶς ἴδιογραφες σελίδες τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου, ποὺ ἔχουν προσαρτηθῆ στὸ τέλος τοῦ χειρογράφου καὶ περιέχουν δύο κανόνες – ἔνα Τριώδιο καὶ ἔνα Τετραώδιο – πρὸς τὴν Κυρία Θεοτόκον, πληροφορούμεθα καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ – τῆς 24ης Νοεμβρίου 1906 – τοῦ Ὁσίου: «*Χθὲς ἔδωκα εἰς τὴν Ἐλένην τρεῖς νέους Κανόνας, ἔνα πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν Τριώδιον, καὶ δύο εἰς τὴν Κυρίαν ἡμῶν Θεοτόκον.* Ἐναὶ Τριώδιον καὶ ἔνα Τετραώδιον. Ψάλλονται καὶ κατὰ τὸ ‘Δέσποινα, Δέσποινα Μῆτερ’. Ψάλλονται ἐπίσης καὶ οἱ τρεῖς κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὑφος εἰς ἥχον Γ’ καὶ βαρὺν καὶ εἰς πλ. δ’ κατὰ τὸ προσόντοιν ‘Φῶς ἡ τεκοῦσα Θεοτόκε’. Καὶ εἰς ἐμὲ φαίνονται πολὺ ὡραῖοι. Τοὺς ἔκαμα τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα. Εἶχον βαρυνθῆ τὴν ἐπίπονον ἐργασίαν τῆς Λειτουργικῆς... καὶ ἐστράφην ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν Ὑμνογραφίαν, ἐξ ἣς οἱ τρεῖς οὗτοι Κανόνες. Τὸν εἰς τὸν Κύριον νὰ τὸν στείλητε εἰς τὴν κυρίαν Ἐλένην νὰ τὸν ἀντιγράψῃ εἰς τοὺς Τριώδιούς. Ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους δύο εἰς τὸ Θεοτοκάριον»²⁴.

Οἱ σημειώσεις, ποὺ περιλαμβάνονται στὸ χειρόγραφο, ἀναγράφονται κυρίως στὴ σελίδα 4, ὅπου ἐντὸς κομψοῦ σχεδίου – ποὺ εἰκονίζει στεφάνη, κοσμημένο μὲ δάφνες καὶ στολισμένο μὲ κορδέλες – σημειώνεται διὰ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἐλένης Ζερβουλάκου: «*Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων Σου Δήμου Μπαλλοῦς (sic) Μαριόρας (sic) καὶ Αἰκατερίνης*».

Κάτωθεν τοῦ σχεδίου τούτου, καὶ μὲ ἐντονώτερα γράμματα, σημειώνεται: «*Ἄφιεροῦται τῇ Ιερᾷ Μονῇ Αἰγίνης 1906.*»

Στὴν ἴδια σελίδα, ὑπάρχει – σημειωμένη στὴν κάτω φά – ἴδιος ύπογραφὴ τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου: «† Ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος» καὶ κάτωθεν αὐτῆς αὐτόγραφος ἀναγραφὴ τοῦ

στολές, σ. 76. Ἐπομένως, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρῳ μαρτυρίᾳ, τὸ χρ. μας ἄρχισε νὰ καταρτίζεται ἀπὸ τὴν Ἐλένη Ζερβουλάκου κατὰ τὸ Νοέμβριο τοῦ ἔτους 1905 καὶ περιατήκη ὑπὸσδήποτε – ἐὰν κρίνουμε ἀπὸ τὸν δύκο καὶ τὴν ἔκτασή του – κατὰ τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ ἐπομένου ἔτους, 1906.

24. Βλ. Τ. Ματθαίανη, Ἐπιστολαί, σ. 165, Ἐπιστολὴ 79. Λαμβάνοντας ὑπὲρ δψψ τὴν παραπάνω μαρτυρία, εἰκάζομε ὅτι τὰ πρὸς ἔξεταση τέσσαρα, αὐτόγραφα τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου, φύλλα, προσετέθησαν στὸ σῶμα τοῦ χειρογράφου – ἀντιγράφου τῆς Ζερβουλάκου, κατὰ τὸ Νοέμβριο τοῦ ἔτους 1906, ἀπὸ τὶς μοναχές προφανῶς τῆς Αἰγίνης, οἱ ὅποιες καὶ εἶχαν στὴν κατοχὴ τους τὸ ἐν λόγῳ χρ. Ἀξιοσημείωτος ἑδῶ ὁ διαχωρισμὸς μεταξὺ τῆς «*κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὑφος*», ψαλμωδήσεως τῶν κανόνων τούτων («*εἰς ἥχον Γ’ καὶ βαρὺν καὶ εἰς πλ. δ’ κατὰ τὸ προσόντοιν ‘Φῶς ἡ τεκοῦσα Θεοτόκε’*»), πρὸς τὴν κατὰ τὸ «*Δέσποινα Δέσποινα Μῆτερ*

ιδίου: «'Αντεγράφη ύπὸ τῆς εὐσεβεοτάτης Ἐλένης Γεωρ. Ζερβουλάκου».

Παρόμοιες σημειώσεις τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου, συναντοῦμε ἐπίσης στὶς σσ. 5 καὶ 45, ὅπου ὁ ἔδιος διευκρινίζει: «Υπὸ τοῦ Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου», πάνω ἀπὸ τοὺς τίτλους «Αἱ ἐκδοθεῖσαι φῶδαι» καὶ «Τὰ Ἀνέκδοτα» ἀντίστοιχα· ἀλλὰ καὶ στὴ verso ὄψη τῆς τελευταίας, ἄγραφης, σελίδος (σ. θ') τοῦ κώδικος, ὅπου σημειώνει δρισμένες φῶδες ὡς ἔξης:

«ῳδὴ οδ' Θεοχαρίτωτε κόρη
ῳδὴ πβ' Ψυχὴν κατακαμπτομένην
ῳδὴ 4' Τὴν Υπερένδοξον κόρη
ῳδὴ 45' Δέσποινα πάναγνε
ῳδὴ 49' Τὰ ἔθνη δεῦτε νῦν πάντα».

Τέλος, στὶς σσ. 117, 121 καὶ 122 ὁ "Οσιος προσθέτει τὶς παραληφθεῖσες ἐπιγραφὲς τῶν φῶδων ν' — «Εἰς τὴν μεγαλυνομένην ἀπαύστως» — νβ' — «Εἰς τὴν ὑμνουμένην ἀιδίως παρθένον» — καὶ νγ' — «Εἰς τὴν προστάτιδα τῶν πιστῶν».

Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἐπισημειώσεις τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου χαράσσονται διὰ μελάνης καφετιᾶς ἀποχρώσεως.

'Ο ἀριθμὸς ταξινομήσεως τοῦ παρόντος χειρογράφου, στὴ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τοιάδος Αἰγάνης, δηλώνεται ἀρχὴ-ἀρχὴ τοῦ χειρογράφου, στὴ σελίδα 3, ὅπου ἀναγράφεται: «Ἄριθ. εἰσαγ. 152». Τέλος, στὴ σελίδα 5, ὑπάρχει ἡ σφραγίδα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, στρογγυλή, φέροντα στὸ κέντρο εἰκόνα τῆς Ἀγ. Τοιάδος καὶ γύρωθεν τὰ ἔξης: IEPA MONH AGIAS TRIADOS EN AIGINΗ 1921.

Ίδιαίτερα σημαντικὲς στὸ χειρόγραφο τοῦτο — ὅπως καὶ στὸ χροφ. Α — εἶναι οἱ ἐπισημειώσεις ἐκεῖνες τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου, ποὺ προσδιορίζουν ἡ δίδουν ίδιαίτερες διευκρινήσεις γιὰ τὸ μέλος τῶν ὕμνων καὶ φῶδων, γνωστοποιώντας μας ἔτσι τὸν τρόπο ψαλμωδήσεώς τους. Στὴν προκειμένη περίπτωση — πέρα ἀπ' τὴ γνωστή μας, ἐκ τοῦ χροφ. Α, ἀναφορὰ στὸ μέλος τῶν Ὕμνων Α' («Δοξάζω σὲ Παρθένε») Β' («Μήτηρ Φωτὸς ἀδύτου») καὶ Γ' («Πανάχραντε Παρθένε»)²⁵ — ἔχομε τοὺς ἀκόλουθους «μελικοὺς προσδιορισμούς», γιὰ τὰ κατωτέρω ὕμνογραφήματα τοῦ ὁσίου πατρός:

α) Οἱ Ὅμνοι Ζ' («Σὺ βοηθὸς ἀμαρτωλῶν»), Η' («Πανύμνητε

ἀπὸ τὸν Ἀγ. Νεκτάριο. Βλέπε μουσικὴ καταγραφή του ἀπὸ τὸν K. A. Ψάχο στὸ «Μήτρο Θεοτοκάριο») ψαλμώδηση τῶν ιδίων κανόνων.

25. Παραπλεύρως τῶν φῶδων τούτων (συγκεκριμένα στὶς σσ. 45, 46 καὶ 47 τοῦ χροφ.) ὁ "Ἀγ. Νεκτάριος σημειώνει: «ῆχος α'. Ο Ἄγγελος ἐβόα τῇ Κεχαριτωμένῃ».

Πανάχραντε) καὶ Θ' («Ἴλιγγιῶσι Σὲ νύμνεῖν») ψάλλονται στὸ μέλος τοῦ πλαγίου τοῦ τετάρτου ἥχου, πρὸς τὸν εἰρημὸν «Τὸν ἐν δῷει ἀγίῳ δοξασθέντα»²⁶ καὶ

β) Κατὰ τὴν προσφυῆ συνήθεια τοῦ Ἅγιου, νὰ προσδιορίζῃ δῆλον ἀπλῶς τὸν ἥχο στὸν ὅποιο ἐπιθυμοῦσε νὰ ψάλλωνται τὰ ποιήματά του, παραθέτει στὸ χειρόγραφό μας καὶ τὶς ἀκόλουθες σημειώσεις:

‘Ο Ὅμνος κα’ («Τύπον σῆς ἀγνῆς λοχείας») ψάλλεται σὲ ἥχο πλάγιο τοῦ δευτέρου²⁷.

‘Ο Ὅμνος κβ’ («Ἡ τὴν Πηγὴν τῆς ἀπαθείας») ψάλλεται, κατ’ ἐπιλογὴν μᾶλλον, σ’ ἔναν ἀπ’ τὸν ἥχοντος πλάγιο τοῦ τετάρτου, πρῶτο καὶ δεύτερο²⁸.

‘Ο Ὅμνος κγ’ («Φορέσας με τὸν ἄνθρωπον») ψάλλεται διμοίως στοὺς ἥχους πρῶτο, δεύτερο καὶ πλάγιο τοῦ τετάρτου²⁹.

‘Ο Ὅμνος κξα’ («Σὲ προστασίαν ἀσφαλῆ κεκτήμεθα») ψάλλεται σὲ ἥχο τρίτο³⁰.

‘Ο Ὅμνος κξβ’ («Μαρίαν τὴν Ἀχραντον») ψάλλεται σὲ ἥχο πρῶτο³¹.

‘Ο Ὅμνος κξγ’ («Ἐφάνης Πύλη νοητὴ») ψάλλεται σὲ ἥχο τρίτο³².

Τέλος, ὁ Ὅμνος κξδ’ («Δέσποινα Δέσποινα μῆτερ») ψάλλεται σὲ ἥχο πρῶτο³³.

Αφήσαμε γιὰ τὸ τέλος, τὴν ἔξεταση τῶν Μεγαλυναρίων ποὺ παρατίθενται ἐν κατακλεῖδι τοῦ παρόντος κώδικος.

Πρόκειται γιὰ ἐννέα ἀνέκδοτα – καθόσο γνωρίζομε – Μεγαλυνάρια, καθὼς καὶ ἔνα Στιχηρὸ Προσόμοιο – ἐπίσης ἀνέκδοτο – πρὸς

26. Καὶ πάλιν ὁ “Ἄγιος παραπλεύρως τῶν ἀνωτέρω φύδῶν – στὶς σσ. 54, 56 καὶ 58 τοῦ χρφ. – σημειώνει: «ἥχος πλ. δ’. Τὸν ἐν δῷει ἀγίῳ δοξασθέντα».

27. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 149 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

28. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 151 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

29. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 152 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

30. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 212 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

31. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 214 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

32. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 215 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου.

33. Σύμφωνα μὲ σημείωση τοῦ Ἅγιου στὴ σελίδα 217 τοῦ χρφ., κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ὅμνου. (Προβλ. καὶ τὶς διευκρινήσεις γὰ τὸν διάφορους ἥχους στοὺς ὅποιους ψάλλονται οἱ ὠδὲς τῶν κανόνων γ’, δ’, ε’, στ’ καὶ ζ’, ἀλλὰ καὶ οἱ Τετράδιος καὶ Τετραώδιος κανόνες «πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον» καθὼς καὶ οἱ Ὅμνοι στ’ καὶ ιθ’, ὅπως ἀναγράφονται στὴν ἀναλυτικὴν περιγραφὴ τοῦ χρφ.).

τὸ «Οτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν», τὰ δόπια καὶ πρωτοδημοσιεύομε στὴ συνέχεια. «Οσον ἀφορᾶ στὸ περιεχόμενό τους, παρατηροῦμε ὅτι αὐτὰ κυρίως «δαπανῶνται» σὲ ἵκετευτικὲς ἐπικλήσεις τόσο πρὸς τὴν Ἀγίαν καὶ Ὁμοούσιον Τοιάδα («Ὥ Τοιάς Ἀγία...») δόσο καὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν («Δόξα σοι Χριστέ μου...») καὶ – κυρίως – τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο («Δόξα σοι Παρθένε...», «Μεγαλύνομέν σε Κόρη...», «Πρόσδεξαι δεήσεις ἀμαρτωλῶν...»). Σταδιακά, ἡ ἵκετευτικὴ αὐτὴ ἐπίκληση μετατρέπεται σὲ παραλλῆλη καὶ δέηση γιὰ «ὑγείαν ψυχῆς καὶ σώματος», ἐκλύτρωση «ἐκ κινδύνων, συμφορᾶς, θλίψεως καὶ νόσου» καὶ ἀπαλλαγὴ «ἐκ τῶν μεθοδειῶν τοῦ ἀρράτου ἔχθροῦ» τοῦ 'Οσίου Νεκταρίου, ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Αἰγίνῃ Ιερᾶς Μονῆς καὶ προστάτου τῶν ἐκεῖ μοναχουσῶν ἀδελφῶν.

Προτοῦ παραθέσομε τὰ κείμενα τῶν ἐν λόγῳ ὑμνογραφημάτων, πρέπει νὰ σημειώσωμε τὰ ἔξῆς:

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα δὲ μᾶς παρέχεται δυστυχῶς κανένα στοιχεῖο γιὰ τὸν ποιητὴ τους³⁴ ἢ τὸ χρόνο συνθέσεως καὶ καταχωρήσεως τους στὸν προκείμενο χειρόγραφο κώδικα τοῦ Θεοτοκαρίου. Ἡ μοναδικὴ πληροφορία ποὺ κατέχουμε γι' αὐτὰ εἶναι ἡ προφορικὴ παράδοση ποὺ κανοναρχοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα οἱ μοναχὲς τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τοιάδος ('Αγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης, κατὰ τὴν δόπια τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα ἔψαλλαν οἱ μοναχὲς – ζῶντος ἀκόμη τοῦ Ἀγίου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κοιμησῆ του – πρὸς τιμὴν τοῦ «καλοῦ ποιμένος» καὶ ὁδηγοῦ των³⁵.

34. «Οσον ἀφορᾶ στὸν ποιητὴ τῶν Μεγαλυναρίων τούτων, δύο πιθανὲς ἐκδοχὲς μποροῦμε νὰ εἰκάσωμε: Πρῶτον· ὅτι ποιητὴς αὐτῶν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἀγιος Νεκτάριος, ὁ ὄποιος – καὶ κατ' αἴτησιν μᾶλλον τῶν ἐν Αἰγίνῃ μοναχουσῶν – συνέθεσε τούτα, πρὸς «εὔλογίαν, φωτισμόν, δύναμιν ἐξ ὑψους καὶ ἀφεσιν πτωσιμάτων» τῶν πνευματικῶν του τέκνων, ἀνταποκρινόμενος κυρίως στὸν διακαή τους πόθο: «εὔχαῖς τοῦ Δεσπότου καὶ παρὸς αὐτῶν, ἀξιωθῶν τῆς Οὐρανίου Βασιλείας». Ὁ παραλητικός, ἵκετευτικὸς καὶ δεητικὸς χαρακτήρας – καὶ ὅχι ἐγκωμιαστικὸς ἢ διμυραμβικὸς – ποὺ διέπει τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως, ὡς ὄποια ἐνισχύεται, φρονοῦμε, ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ Στιχηροῦ Προσομοίου: «πλήρωσον Πανάμωμε τὰς προσδοκίας Αὐτοῦ, ὅπως εἰς αἰώνα δοξάζει Σοῦ τὸ θεῖον ὄνομα Κόρῳ καὶ ὑμνολογεῖ τὰ μεγαλεῖα Σου». Δεύτερον· ὅτι τὰ Μεγαλυνάρια συνέθεσε ἡ τυφλὴ πρῶτη ἡγουμένη τῆς Μονῆς Ξένη, γνωστὴ γιὰ τὸ ποιητικὸ τῆς τάλαντο (βλ. Ξένης Μοναχῆς, Ποιήματα ἥτοι Δεήσεις καὶ ἔξομολογήσεις, Δ' ἐκδοσις, Ἀθήνα, ἀ.χ. Πρβλ.-Τ. Ματθαιάκη; Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σσ. 63-64) ὥστε ἐμμέτρως καὶ ἐμμελῶς, οἱ μοναχὲς τῆς Αἰγίνης νὰ δέωνται καὶ νὰ ἀπευθύνονται τῇ διάπτυχον εὐχὴν πρὸς τὴν Παναγίαν Τοιάδα: «πλήθυνον τὰ ἔπη τοῦ θείου ἡμῶν προστάτου... καὶ χάριζε ὑγείαν ψυχῆς καὶ σώματος». Πάντως, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν ἐκδοχὴν ποὺ θὰ προκρινωμε, γεγονός ἀποτέλει ὅτι ἡ Ἐλένη Ζερβουλάκου προσέθεσε τὰ Μεγαλυνάρια στὸ ὑπὲρ αὐτῆς πονηθὲν ἀντίγραφον τοῦ «Μεγάλου Θεοτοκαρίου», γιὰ εὐδύτερη καὶ εὐχερέστερη χρήση τους, κατὰ τὶς κοινές ἡ καὶ κατὰ μόνας προσευχὲς τῶν μοναχῶν τοῦ Παθενῶν τῆς Αἰγίνης.

35. Μέχρι καὶ σήμερα ψάλλεται στὴν Ἱ. Μονὴ τὸ Μεγαλυνάριο «Ὥ Τοιάς Ἀγία...», τὸ ὄποιο ἐκλαμβάνει πλέον τὴ μορφὴ ἵκεσίας γιὰ τὰ «πολλὰ ἔτη» τοῦ ἔκαστο-

ΜΕΓΑΛΥΝΑΡΙΑ

*Δόξα Σοι Χριστέ μου Υἱὲ Θεοῦ
Μόνε Εὐεργέτα τῶν ἀνθρώπων καὶ λυτρωτά,
ὅτι ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐκ τῆς προσκαίρου
τοῦ κόσμου προσπαθείας καὶ ματαιότητος.*

5. Δόξα Σοι Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ
*δόξα τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων ἡ χαρμονή³⁶.
 μεγαλύνομέν Σε ύμνοῦντες τὸν Υἱόν Σου
 τὸν Ενα τῆς Τριάδος Θεὸν καὶ Ἀνθρωπον.*

*Μεγαλύνομέν Σε Κόρη Σεμνὴ
 10. καὶ Σὲ προσκυνοῦμεν Ὑπεράγαθε Μαριάμ,
 Σοὶ εὐχαριστοῦμεν Πανύμνητε Παρθένε
 διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὰ ἐλέη Σου.*

*Πρόσδεξαι δεήσεις ἀμαρτωλῶν
 καὶ μὴ ἀπορρίψῃς Θεοτόκε τὰς προσευχὰς
 15. τῶν ἐπικαλουμένων³⁷ τὸ θείον Ὄνομά Σου
 πλήρωσον τὰς αἰτήσεις Ἀχραντε Δέσποινα.*

*Ω Τριάς Ἀγία προσκυνητή
 Πάτερ λόγε Πνεῦμα Ἄδιαιρετε καὶ Σεπτὴ
 πλήθυνον τὰ ἔτη τοῦ θείου ἡμῶν προστάτου
 20. ἵνα ύμνολογῶμεν ἀεὶ τὸ κράτος Σου.*

*Τὸν Καλὸν Ποιμένα καὶ Ἰδρυτὴν³⁸
 τῆς Μονῆς³⁹ Σου ταύτης Ζωοδόχε θεία Πηγή,
 φύλαττε καὶ σκέπε νυκτί τε καὶ ἡμέρᾳ
 καὶ χάριζε ὑγιείαν ψυχῆς καὶ σώματος.*

25. Ρῦσαι ἐκ κινδύνων καὶ πειρασμῶν
*θλίψεως καὶ νόσου πάστης βλάβης καὶ συμφορᾶς
 τὸν Καλὸν Ποιμένα ἡμῶν Παρθενομῆτορ*

τε οἰκείου Ἱεράρχου. (Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τρέπεται τό: «τοῦ θείου ἡμῶν προστάτου», σέ: «τοῦ θείου ποιμενάρχου». ἀλλὰ καὶ τό: «ἵνα ύμνολογῶμεν ἀεὶ τὸ κράτος Σου», σέ: «ἵνα ἀεὶ γεραῖη τὸ θείον κράτος Σου»).

36. Τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων ἡ χαρμονή: τ' δημοά σου μέγα καὶ θαυμαστὸν p.c. del., τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων ἡ χαρμονή corr. superscr.

37. Ἐπικαλουμένων: παρακαλούντων p.c., ἐπικαλουμένων corr.

38. Ἰδρυτήν: Ὁδηγὸν p.c. del., Ἰδρυτὴν corr. superscr.

39. Μονῆς: ποιμνῆς p.c. del., Μονῆς corr. superscr.

καὶ πρέσβευε ἀπαύστως ὑπὲρ τῆς ποίμνης Σου.

Φύλαττε καὶ σκέπε Χριστὲ Σωτὴρ

30. τῆς ποίμνης Σου ταύτης τὸν Προστάτην καὶ ὁδηγὸν
 ἐκ τοῦ ἀοράτου ἔχθροῦ τὰς μεθοδείας
 λιταῖς τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀγίων Σου.

Εὐχαῖς τοῦ Δεσπότου Πατρὸς ἡμῶν
 δῶρησαι Σωτὴρ μου εὐλογίαν καὶ φωτισμόν,

35. δύναμιν ἐξ ὑψους καὶ ἀφεσιν πταισμάτων
 ὅπως ἀξιωθῶμεν⁴⁰ τῆς Βασιλείας Σου.

[ΣΤΙΧΗΡΟΝ ΠΡΟΣΟΜΟΙΟΝ]

[Πρὸς τό:] "Οτε ἐκ τοῦ ξύλου σὲ νεκρὸν
 Ἡχος β'.

Σκέπε διαφύλαττε Ἅγνη

τὸν Ἄρχιερέα καὶ Μύστην τοῦ Σοῦ Υἱοῦ καὶ
 Θεοῦ

ἄτρωτον ἀήτητον⁴¹ καὶ ἀκατάχριτον"

40. μὴ παρίδῃς Πανύμνητε ἡμῶν τὰς δεήσεις
 πλήρωσον Πανάμωμε τὰς προσδοκίας Αὐτοῦ
 ὅπως εἰς αἰώνα⁴² δοξάζει
 Σοῦ τὸ θεῖον Ὄνομα Κόρη
 καὶ ύμνολογεῖ τὰ μεγαλεῖα Σου.

* * *

'Ως κατακλείδα τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως, θὰ 'θέλαμε νὰ σημειώσωμε μιὰ σημαντικότατη, κατὰ τὴν ἄποψή μας, ἀκροτελεύτια παρατήρηση.

Τὰ 'Υμνογραφήματα τοῦ 'Οσίου Πατρός, εἶναι — καὶ τοῦτο φρονοῦμε πρέπει ἵδιαίτερα νὰ τονισθῇ — ὁμοούσια βλαστήματα τῆς ἰερῆς τέχνης ποὺ ὑπηρέτησαν καὶ ἀνέδειξαν κορυφαῖοι σκαπανεῖς τοῦ ὑμνογραφικοῦ λόγου· ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ὁ Στουδίτης Θεόδωρος, ὁ Γραπτὸς Θεοφάνης, ὁ Ἰωσὴφ καὶ πολλοὶ ἄλλοι. 'Ως ἐπὶ τὸ

40. ἀξιωθῶμεν: ex corr.

41. ἀήτητον: ἀνύκητον p.c. del, ἀήτητον corr. s.I.

42. αἰώνα: αἰώνας p.c., αἰώνα [s del] a.c.

πολὺ ἐκπηγάζουν, ἐκπορεύονται καὶ οὐδόλως ἀφίστανται τῶν ὑπερόχων ὕμνων ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν ἵερη βίβλο τῆς ὁκτωήχου, ἡ δοίᾳ καὶ ἀποτελεῖ τὴν «ραχοκοκαλλιὰ» τῶν καθ' ἡμέραν Ἀκολουθιῶν τῆς Ὁροθοδόξου Λατρείας.

Καὶ βέβαια, τούτη ἡ διαπίστωση δὲν ἀποτελεῖ προσωπικὴ «καινοφανῆ θέση». Ἰδοὺ τί σημειώνει ὁ ἔδιος ὁ Ἅγιος, σὲ ἐπιστολή του, κατὰ τὴν ἀναγγελία τῆς περιπολίσεως του Θεοτοκαρίου: «Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τῆς Χάριτος τῆς Κυρίας Θεοτόκου ἀναγγέλω ὑμῖν εὐχαρίστως, ὅτι ἡ Κυρία Θεοτόκος μὲν ἡξίωσε νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν βουλὴν τὴν ὅποιαν ἐπεθύμουν, ἵτοι νὰ ἐντείνω εἰς μέτρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως τὰ Θεοτοκία ὅλα ὅσα ἔχει ἡ Παρακλητικὴ καὶ τοὺς Κανόνας τῆς Κυρίας Θεοτόκου. Η βουλὴ αὗτη σήμερον ἀκοιβᾶς [31 Οκτωβρίου 1905] τὴν ἐνάτην ὥραν ἐγένετο τέλειον ἔργον. Ἀπαντα τὰ Θεοτοκία καὶ οἱ Κανόνες τῆς Θεοτόκου ἐγένεντο ἔμμετροι.

Οθεν γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι ἔγραψα 103 ὡδάς, 30 ὕμνους καὶ 11 Κανόνας. Τὰ πάντα ἀνέρχονται εἰς 5.000 στίχους. Μοὶ φαίνονται ὥραιοι καὶ κατανυκτικοὶ καὶ αἰσθάνομαι μίαν εὐχαρίστησιν οὐ μόνον ἐκ τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς σκέψεως τοῦ ὅτι αἱ εὐσεβεῖς ψυχαὶ θὰ εὐρίσκωσι πνευματικὴν εὐφροσύνην διὰ τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην, ἥν ἡ Κυρία Θεοτόκος μὲν ἡξίωσε νὰ λάβω. Σᾶς παρακαλῶ νὰ ψάλλητε μίαν εὐχαριστήριον ὡδὴν εἰς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον καὶ μία παράκλησιν ὅπως μὲν ἐνισχύῃ εἰς ὅμοια ἔργα καὶ φέρω ταῦτα εἰς αἴσιον πέρας»⁴³.

43. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 91, Ἐπιστολὴ 33. Προβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 212, Ἐπιστ. 15' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σσ. 71-72 καὶ 17-19. «Οπως ὁ ἔδιος ὁ Ἅγιος ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ στὴν κατακλείδα τῆς περιποτῆς, ποὺ παραπάνω παραθέσαιμε, τὴν ἴδια τακτικὴν ἐτήσησε καὶ γὰ τὰ ὑπόλοιπα ὑμνογραφικά του ἔργα: «Ἡδη προτίθημι νὰ συντάξω ὅσους τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα», γράφει στὴν ἴδια ἐπιστολή (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 91, Ἐπιστολὴ 33. Προβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 212, Ἐπιστ. 15' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σσ. 71-72) Νεκτάριος, σ. 233, Ἐπιστ. 26' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σ. 126). Παρόμοια –πλήρη εὐφροσύνης– ἀναγγελία, ἀπευθύνει πρὸς τὶς μοναχές ὁ Όσιος, κατὰ τὴν ἀποπεράτωση –τὴν 10η Μαρτίου τοῦ 1906 – ἐτέρου ὑμνογραφικοῦ του πονήματος, τοῦ Ψαλτηρίου: «Ταύτην τὴν στιγμὴν [Παρασκευὴ ὥρα 8 1/2 π.μ.] Θεοῦ

‘Υπὸ τὸ πρόσμα τοῦτο, πρέπει ἐνδεχομένως νὰ κατανοήσωμε καὶ τὴν ἀκόλουθη δήση τοῦ Ἀγίου: «... δύνασθε νὰ ἀναγινώσκητε ἐξ αὐτοῦ [Θεοτοκαρίου] ἀντὶ ἑτέρου ἀναγγώσματος ἡ κανόνος, διότι φέρουσι κατάνυξιν καὶ διότι αἱ πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον παρακλήσεις ἔχουσι τὶ τὸ ὄποιον δὲν ἔχουσιν οἱ κανόνες τῶν Ἀγίων, οἵτινες δὲν εἶναι προσευχῆ, ἀλλ᾽ ἐπαινος τοῦ ἀγίου, δυνάμεθα δὲ νὰ περιορισθῶμεν εἰς δλιγωτέρους ἐπαίνους. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν Κανόνων τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μηναίων καὶ τῆς Παρακλητικῆς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖοι, δύνασθε ἀντὶ αὐτῶν ν’ ἀναγινώσκητε ἑνα Κανόνα τῆς Κυρίας Θεοτόκου ἐκ τοῦ Μεγάλου Θεοτοκαρίου τοῦ χειρογράφου τὸ ὄποιον θὰ σᾶς στείλω⁴⁴. Θέλω οἱ λόγοι νὰ ὀμιλῶσιν εἰς τὴν καρδίαν σας. Θέλω νὰ μῇ ἐκτελῆτε τύπον προσευχῆς, ἀλλὰ λατρείαν· διότι ἡ καρδία ἐκ τῆς λατρείας ἴκανοποιεῖται καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν τύπων· οὐχὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὅλων τῶν Κανόνων, οἵτινες ἐγράφησαν διὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῶν Ἀγίων, ἀλλ’ ἐκ τοῦ ποιοῦ τῆς προσευχῆς. Ἐπιθυμῶ νὰ μὲ ἐννοήτε τί λέγω»⁴⁵.

Σαφῶς ἡ παραπάνω νουθεσία, δὲν ἀποτελεῖ προτροπὴ γιὰ ἀπομάκρυνση ἀπ’ τὴν καθεστηκυῖα λατρευτικὴ παραδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μᾶλλον «μεθοδεία διακριτικὴ» πνευματικοῦ ἀνδρός, ὥστε νὰ μὴν ἐκτελῆται «τύπος προσευχῆς ἀλλὰ λατρεία» καὶ οἱ λόγοι νὰ «όμιλῶσιν εἰς τὰς καρδίας» τῶν πιστῶν.

Ίσως πρέπει ἐδῶ ν’ ἀνιχνεύσωμε τὴν ποιμαντικὴ ἀνάγκη τοῦ Ἀγίου – σὲ συνάρτηση πάντοτε μὲ τὶς συνθήκες τῆς ἐποχῆς, τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ποιμνίου καὶ τὴν ὅλη περιφρέσουσα κοινωνικοθρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα – νὰ «μεταπλάσῃ» καὶ «ἀναμορφώσῃ» τοὺς ὕμνους τῆς Παρακλητικῆς, ὥστε ὁ ὕμνογραφικὸς λόγος νὰ καταντήσῃ: «ζῶν καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ

συνεργήσαντος ἐτελεώσασα τὸ Ψαλτήριον. Ἄπαντας τοὺς ψαλμοὺς αὐτοῦ ἐνέτεινον εἰς μέτρα ἀρχαῖα, κατὰ τὸ ύποδειγμα τὸ ὄποιον σᾶς ἐστείλα, μετά βραχέων ἐρυθρηνευτικῶν σημειώσεων... Ἐγὼ τοῦ λοιποῦ, ὅταν σὺν Θεῷ Ἀγίῳ τῷ καταξώσαντί με καὶ φωτίσαντί με νὰ ἐντείνω εἰς μέτρα ἀρχαῖα τὸ δυσκολότατον τοῦτο βιβλίον καὶ νὰ ἐρμηνεύσω καὶ καταστήσω κατανοητὸν καὶ τερπνὸν ἀνάγνωσμα, ὅταν λέγω τὸ ἐκτυπώσω, θὰ τὸ ἔχω ἐγκόλπιον μου καὶ θὰ τὸ φέρω ἐπάνω μου ὅπου ἀν πορευθῶ. Μὲ αὐτὸ θὰ αἰνῶ καὶ θὰ ἴμνω καὶ θὰ εὐλογῶ τὸν Θεόν». (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 131, Ἐπιστολὴ 54).

44. Πρόκειται γιὰ τὸ χρφ. Β ποὺ παρουσιάσαμε στὴν παροῦσα μελέτη, δπως ηδη σημειώσαμε στὴν οἰκεία θέση.

45. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σσ. 93-94, Ἐπιστολὴ 34. Πρβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Όσιος Νεκτάριος, σ. 214, Ἐπιστ. 16· καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σ. 77 καὶ 17-19.

δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν»⁴⁶.

Συνοψίζοντας, θὰ λέγαμε στι γένης ιδιαιτερότητα ποὺ ἐκλαμβάνουν τὰ ὑμνογραφήματα τοῦ Ὁσίου Νεκταρίου, συνίσταται στὰ ἔξης:

Πρῶτον· ἀποτελοῦν «μεγαλοφωνώτατες κραυγὴς» ἐνὸς ἀγωνιῶντος ιεράρχου, ποὺ μαρτυροῦν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὶς ἀπόπειρες προσεγγίσεως καὶ κατανοήσεως τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἑκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὶς προσπάθειες γιὰ μετάδοση καὶ ἐνστάλαξη στὶς ψυχὲς καὶ τῶν ἀπλοϊκοτέρων ἀκόμη πιστῶν⁴⁷, τοῦ γησίου ὁρθόδοξου φρονήματος.

Οἱ ἴδιοι, ἔξαλλοι, διαζωγραφεῖ ἐντονώτατα τὴν ἀνύστακτο ποιμαντική του ἀγωνία:

«Προχθὲς τὴν ἔօρτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἐγένετο ἀγρυπνία εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τὸν ἐπικαλούμενον τῆς Καπνικαρέας. Ἡ συρροὴ τοῦ κόσμου ἦτο ἔκτακτος ἔψαλλον εἰς ἥχον πλάγιον α' τὴν ὡδὴν τὴν ἔχουσαν κατ' ἀλφάβητον τὴν ἀκροστοιχίδα

46. Ἔβρ. 4, 12.

47. Σαφῶς ὑπάρχει κάποια «νοηματικὴ διαβάθμιση» μεταξὺ τῶν ὕμνων καὶ τῶν ὕδων τοῦ Ἅγ. Νεκταρίου, δπως καὶ ὁ ἴδιος ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ: «Σᾶς στέλλω ἐγκλείστως ἐναντία νῦνον. Πιστεύω νὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ. Μοὶ φαίνεται στὶς δὲν σᾶς μένει καρδὸς νὰ τοὺς διαβάζετε· στὶς τέρποντες εἰς ψηλότερα ἀναγνώσματα καὶ διὰ τούτο δὲν μὲν πληροῦσι εἰς η καρδία μου νὰ στέλλω φόδας». (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολή, σ. 81, Ἐπιστολὴ 26. Πρβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Ὄσιος Νεκτάριος, σ. 209-211. Ἐπιστ. 12' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σ. 65). Γεγονὸς ἀποτελεῖ: ισης, στὶς τὰ ποιματά του ἀπευθύνοντο κάθε φορὰ – ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό του – σὲ ὅρισμένες κατηγορίες ἀνθρώπων: «Σῆμερον σᾶς στέλλω ἐναντία Παρακλητικὸ Κανίνα πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκου καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν ἐξ 24 τροπαρίων ἐμμέτων, ἵτοι ἔξ εἰκοσιτεσσάρων οἰκων, τὸν ὅποιον σινέταξα, ὅπως ἐκφράσω τὸ συναίσθημά μου καὶ τὸ φρόνημά μου. Φρονῶ, στὶς ἡ ἀνάγνωσή του θὰ συγκινήσῃ τὰς εὐσεβεῖς καρδίας σας, καίτοι αὐτὸς ὁ κανὼν πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται καὶ νὰ ψάλληται ὑπὸ ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν καὶ οὐχὶ παρθένων, ἀλλ' ἐπειδὴ τοιούτον μοὶ τὸν ὑπηγόρευσεν ἡ καρδία μου, δὲν ἡδυνάμην δὲ νὰ γράψω καταλληλον δι' ὑμᾶς, πέμπω ὑμῖν τούτον πρὸς ἐνθύμιον». (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 34, Ἐπιστολὴ 5). Πολλὲς φορὲς δέ, προκειμένου νὰ ἀντιπετωπίσῃ κάποιο πνευματικὸ ξήτημα, ἔτελνε – ἀντὶ ἄλλης νουθεσίας – πρὸς τὰ πνευματικά του τέκνα, ποιμάτα ποὺ περιείχαν τὴν ἀνάλογη γιὰ τὸ ἐκάστοτε πρόβλημά τους, πατρικὴ διδασκαλία: «Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς σου πέμπτω σοι τὸ πρός τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον Γοργοεπήκοον ποιήμα μου, διπερ ἀναγινώσκουσα ἀνύψου τὸν νοῦν σου καὶ τὴν καρδίαν σου πρὸς τὴν φιλεύσπλαγχνον Μητέρα τοῦ Κυρίου καὶ τεύχη τῆς ταχείας Αὐτῆς βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως». (Βλ. Τ. Ματθαιάκη, Ἐπιστολαί, σ. 69, Ἐπιστολὴ 19. Πρβλ. Τ. Ματθαιάκη, Ὁ Ὄσιος Νεκτάριος, σ. 205, Ἐπιστ. 10' καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου, Ἐπιστολές, σ. 55).

(sic) «Ασπιλε ἀμόλυντε ἀγνή Παρθένε' εἰς τὸ τέλος τῆς λιτῆς. Εμα-
θον δ' ὅτι οἱ πάντες ηὐχαριστήθησαν»⁴⁸... «Προτίθε-
μαι, νὰ τυπώσω ὅλους τοὺς ὑμνους... ὅπως διαδοθῇ
καὶ ὑμνήται η̄ Κυρία Θεοτόκος ύπὸ τῶν εὔσε-
βῶν»⁴⁹... «Καὶ αἰσθάνομαι μίαν εὐχαριστησιν οὐ μό-
νον ἐκ τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς σκέψεως τοῦ
ὅτι αἱ εὐσεβεῖς ψυχαὶ θὰ εύρισκωσι πνευματικὴν εὐ-
φροσύνην διὰ τὴν εὐχαριστησιν ταύτην, ἦν η̄ Κυρία Θεοτόκος μὲ
ἡξίωσε νὰ λάβω»⁵⁰.

Δεύτερον· ἐκπληρώνουν καὶ ἴκανοποιοῦν καὶ προσωπικὴ «ἀνάγ-
κη» τοῦ Ἁγίου – τὴν ὁποία ύποδαύλιζε συνεχῶς «ὁ πόθος τῆς ἀνα-
μήσεως τῆς Κυρίας Θεοτόκου»⁵¹ – ἐμμέτρως – καὶ μάλιστα κατὰ τὰ
μέτρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως – κατὰ τὸ «διθὲν ἄνωθεν»
ποιητικὸν αὐτοῦ τάλαντον, νῷ τραπῆ «πρὸς αἴνεσιν καὶ ἀνύμνησιν τῆς
Παναγίας Μητρὸς τοῦ Κυρίου, τῆς Γοργοεπηκόου καὶ ταχείας εἰς ἀν-
τίληψιν... καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῆς Ἀπείρου πρὸς Αὐτὴν εὐγνωμοσύνης,
διὰ τὰς πολλὰς – ὅπως σημειώνει – πρὸς ἐμὲ Αὐτῆς εὐεργεσίας, ἀς
παραπήλαυσα»⁵².

Χαρακτηριστικὴ εἶναι η̄ ἐμμετρη ἐπίκληση τοῦ Ὁσίου πρὸς τὴν
Θεοτόκο, ποὺ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καὶ «αἰτιολόγηση» τῆς ὑμνογρα-
φικῆς του δραστηριότητος:

«Ἀποδέξαι τὸν ἀσθενεῖς ἡμῶν ὑμνους, Παρθενομῆτορ,
διὰ τὸν πόθον τοῦ ὑμνεῖν, Παρθένε, τὴν Χά-
ριν Σου,
καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῆς πρός Σε εὐλαβείας»⁵³.

48. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, *Ἐπιστολαί*, σ. 34, *Ἐπιστολὴ 5*.

49. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, *Ἐπιστολαί*, σ. 50, *Ἐπιστολὴ 10*. Πρβλ. Τ. Ματ-
θαιάκη, *Ο Ὁσιος Νεκτάριος*, σ. 198, *Ἐπιστ. 4'* καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου,
Ἐπιστολές, σ. 36.

50. Βλ. Τ. Ματθαιάκη, *Ἐπιστολαί*, σ. 91, *Ἐπιστολὴ 33*. Πρβλ. Τ. Ματ-
θαιάκη, *Ο Ὁσιος Νεκτάριος*, σ. 212, *Ἐπιστ. 15'* καθὼς καὶ Θ. Διονυσιάτου,
Ἐπιστολές, σ. 72.

51. Βλ. *Θεοτοκάριον B*, σ. 3 – *Τοῖς ἐντευξομένοις*.

52. Αὐτόθι. Πρβλ. καὶ Θ. Διονυσιάτου, *Ο Ἅγιος Νεκτάριος ὁ Θαυματουρ-
γός B'* ἔκδοσις, *Αθῆναι 1992*, σσ. 157-158.

53. Βλ. *Θεοτοκάριον B*, σ. 249.

Πρὸς ἐπίρρωση ἀλλὰ καὶ πληρεστέρα κατάληψη τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, παραθέτομε στὴ συνέχεια ὅκτὼ ὑμνογραφήματα ἀπὸ τὸ Θεοτοκάριο τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου, σὲ παράλληλη διάταξη μὲ δόκτω ἀντίστοιχα τροπάρια τῆς Παρακλητικῆς (ἐνα κατ' ἥχον), ὡστε, μὲ τὸν πλέον παραστατικὸ τρόπο, νὰ πληροφορηθοῦμε περὶ τῆς προελεύσεως των, καὶ τῆς πηγῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἡγιασμένου καὶ θαυματουργοῦ ιεράρχου:

ΥΜΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Τύπον σῆς ἀγνῆς λοχείας
βάτος ἡ πυρπολουμένη
ἔδειξε, παρθενομῆτορ, ἡ μὴ κα-
ταφλεγομένη.

Τὸ γὰρ θεῖον πῦρ δροσίζον
ἐνσκηνῶσάν Σοι, Παρθένε,
καθηγίασέν Σε, θρόνε ἔμψυχε
ἡγιασμένε⁵⁴.

Οὐσίας θείας κοινωνοὶ γεγόνα-
μεν
τῇ Σῇ κυήσει, Δέσποινα πανά-
χραντε,
Θεὸν γὰρ ἡμῖν ἔτεκες Θεάν-
θρωπον,
διὸ καὶ κατὰ χρέος Σε γεραιό-
μεν⁵⁵.

Σῶν ἐφυμνίων κόρος οὐ προσ-
γίγνεται
πιστοῖς τοῖς εὐαγέσι, κόρη, πάν-
σεμνε,
τὸν πόθον πόθος ἄλλος διαδέ-
χεται

ΤΡΟΠΑΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ

Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχείας σου,
πυρπολουμένη βάτος,
ἔδειξε ἄφλεκτος.

καὶ νῦν καθ' ἡμῶν, τῶν πειρα-
σμῶν ἀγριαίνουσαν,
κατασβέσαι αἰτοῦμεν τὴν κάμι-
νον,
ἴνα σὲ Θεοτόκε, ἀκαταπαύστως
μεγαλύνωμεν⁵⁵.

Θείας γεγόναμεν κοινωνοὶ φύ-
σεως
διὰ σοῦ Ἄειπάρθενε.

Θεὸν γὰρ ἡμῖν σεσαρκωμένον
ἔτεκες.
διὸ κατὰ χρέος σε, πάντες εὐ-
σεβῶς μεγαλύνομεν⁵⁷.

Κόρος τῶν σῶν ἐφυμνίων Παρ-
θένε,
τοῖς εὐαγέσι πιστοῖς, ὅλως οὐ
προσγίγνεται.
πόθῳ γὰρ πόθον ἀεὶ θεῖον, καὶ
πνευματικὸν προσλαμβάνον-
τες,

54. Βλ. Θεοτοκάριον B, σσ. 131-132, "Ὑμνος ἔη".

55. Εἰδόμδις τῆς Θ' ψδῆς, τοῦ κανόνος τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς, τοῦ A' ἥχου.

56. Βλ. Θεοτοκάριον B, σ. 138, "Ὑμνος σγ".

57. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τῆς A' Στιχολογίας τῶν Ἀποστολικῶν Καθισμάτων τοῦ Ὁρθρου τῆς Πέμπτης, τοῦ B' ἥχου.

πρὸς αἰνεσίν σου μῆτερ, Λόγου
ἄλοχε⁵⁸.

'Ο Θεοπάτωρ περὶ Σοῦ προφή-
της, Δέσποινα, Δαβὶδ
μελῳδικῶς ἐν πνεύματι ἀγνῇ
προανεφώνησε
τῷ μεγαλεῖᾳ Σοὶ Θεῷ τὰ θαυ-
μαστὰ ποιήσαντι
παρέστη ἡ Βασιλισσα ἐκ δεξιῶν
Σου ἔμελψε
ἐν κροσσωτοῖς ἴματισμῷ πεποι-
κιλμένῳ καὶ λαμπρῷ.
καὶ γὰρ Μητέρα τῆς ζωῆς πρό-
ξενόν Σε ἀνέδειξεν
ὁ εὐδοκήσας ὡς Θεὸς ἀπάτωρ
προελθεῖν ἐκ Σοῦ,
ἴν' ἀναπλάσῃ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα
ἥν διέπλασε
φθαρεῖσαν δὲ τοῖς πάθεσιν ἀ-
χρειωθεῖσαν ὅλην δὲ
καὶ τὸ πλανώμενον εὑρὼν πρό-
βατον ὁρειάλωτον
ῶμοις αὐτοῦ ἀναλαβὼν ἀγάγη
τῷ Θεῷ Πατρὶ
καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ ταῖς οὐ-
ρανῶν δυνάμεσι
συνάψῃ τὸ ἀνθρώπινον τὸ ἐκπε-
σὸν τῆς χάριτος
καὶ σώσῃ ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ
τῆς δουλείας τοῦ ἔχθρου
ὡς πλούσιος ἐν οἰκτιμοῖς καὶ
πολυεύσπλαγχνος Θεός⁶⁰.

ώς μητέρα Θεοῦ μεγαλύνου-
σιν⁵⁹.

'Ο διὰ σὲ Θεοπάτωρ Προφήτης
Δανιὴλ,
μελῳδικῶς περὶ σοῦ προανεφώ-
νησε,
τῷ μεγαλεῖᾳ σοι ποιήσαντι·

Παρέστη ἡ Βασιλισσα ἐκ δε-
ξιῶν σου.

Σὲ γὰρ μητέρα πρόξενον ζωῆς
ἀνέδειξεν,
οἱ ἀπάτωρ ἐκ σοῦ ἐνανθρωπήσαι
εὐδοκήσας Θεός,
ἴνα τὴν ἑαυτοῦ ἀναπλάσῃ εἰκό-
να,
φθαρεῖσαν τοῖς πάθεσι,

καὶ τὸ πλανηθὲν ὁρειάλωτον εύ-
ρων, πρόβατον
τοῖς ὕμοις ἀναλαβών, τῷ Πατρὶ
πρασαγάγη·
καὶ τῷ ἴδιῳ θελήματι, ταῖς οὐ-
ρανίαις συνάψῃ Δυνάμεσι,

καὶ σώσῃ Θεοτόκε τὸν κόσμον,
Χριστὸς ὁ ἔχων, τὸ μέγα καὶ
πλούσιον ἔλεος⁶¹.

58. Βλ. Θεοτοκάριον B, σ. 144, "Υμνος οξ'".

59. Πρῶτο τροπάριο, τῆς Θ' φδῆς τοῦ κανόνος τοῦ ὄρθρου τῆς Κυριακῆς, τοῦ Γ' ἥχου.

60. Βλ. Θεοτοκάριον B, σσ. 68-69, "Υμνος κβ'".

61. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τοῦ Σαββάτου ἐσπέρας, τοῦ Δ' ἥχου.

Ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ νύμφης
τῆς ἀπειρογάμου
διεγράφη πάλαι κόρης ἀκηρά-
του ἡ εἰκὼν·

ἐκεῖ γὰρ ἦν διαιρέτης τῶν ὑδά-
των Μωϋσῆς
ἐνθάδ' ἔστιν ὑπηρέτης μυστη-
ρίου Γαβριήλ.

Τότε τὸν βυθὸν θαλάσσης διε-
πέζευσ' Ἰσραὴλ
νῦν δὲ τὸν Χριστὸν ἀσπόρως
τέτοκεν ἡ Μαριάμ,
Θάλασσα ἄβατος μένει παρο-
δεύσαντ' Ἰσραὴλ,
ἄφθορος ἡ κόρη πέλει τέξασα
Ἐμμανουὴλ⁶².

Τίς ὡς Παρθένε Πάναγνε, πι-
στὸς μὴ μακαρίσῃ Σε;
Τίς δὲ μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν
τόκον τὸν ἀλόχευτον;
οὐ γὰρ ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς λάμ-
ψας Υἱὸς μονογενῆς
οὐ αὐτὸς ἀχραντε ἐκ Σοῦ, προηλ-
θεν ἐνσωματωθείς.

Φύσει Θεὸς ὡν δι' ἡμᾶς καὶ ἀν-
θρωπος ἐγένετο
οὐκ εἰς δυάδα, ἀχραντε προσώ-
πων ἦν τεμνόμενος,
ἀλλ' ἐν δυάδι φύσεων ἀτρέπτως
γνωριζόμενος.
Αὐτὸν, σεμνή, ἵκέτευε σωθῆναι
τὰς ψυχὰς ἡμῶν⁶⁴.

Ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ τῆς ἀ-
πειρογάμου Νύμφης
εἰκὼν διεγράφη ποτέ.

Ἐκεῖ Μωϋσῆς διαιρέτης τοῦ ὕ-
δατος,
ἐνθάδε Γαβριὴλ ὑπηρέτης τοῦ
θαύματος.
τότε τὸν βυθὸν ἐπέζευσεν ἀβρό-
χως Ἰσραὴλ,
νῦν δὲ τὸν Χριστὸν ἐγέννησεν
ἀσπόρως ἡ Παρθένος·
ἡ θάλασσα μετὰ τὴν πάροδον
τοῦ Ἰσραὴλ, ἔμεινεν ἄβατος·
ἡ ἀμεμπτος μετὰ τὴν κύησιν τοῦ
Ἐμμανουὴλ, ἔμεινεν ἄφθο-
ρος.

Οὐ ὧν καὶ προών, καὶ φανεὶς
ὡς ἀνθρωπος, Θεὸς
ἔλεησον ἡμᾶς⁶³.

Τίς μὴ μακαρίσει σε, Παναγία
Παρθένε;
τίς μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν ἀλό-
χευτον τόκον;
οὐ γὰρ ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς ἐκ-
λάμψας Υἱὸς μονογενῆς,
οὐ αὐτὸς ἐκ σοῦ τῆς Ἄγνης
προηλθεν, ἀφράστως σαρκω-
θείς,
φύσει Θεὸς ὑπάρχων, καὶ φύσει
γενόμενος ἀνθρωπος δι' ἡ-
μᾶς·
οὐκ εἰς δυάδα προσώπων τε-
μνόμενος,
ἀλλ' ἐν δυάδι φύσεων, ἀσυγχύ-
τως γνωριζόμενος.
Αὐτὸν ἵκέτευε, σεμνὴ Παμμακά-
ριστε, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς
ἡμῶν⁶⁵.

62. Βλ. Θεοτοκάριον B, σ. 67, "Υμνος κ'".

63. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τοῦ Σαββάτου ἐσπέρας, τοῦ πλ. Α' ἥχου.

64. Βλ. Θεοτοκάριον B, σ. 221, "Υμνος ρλδ'".

65. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τοῦ Σαββάτου ἐσπέρας, τοῦ πλ. Β' ἥχου.

Μήτηρ ἐγνώσθης ἀψευδῆς πλὴν
ὑπὲρ φύσιν ἄχραντε
παρθένος δὲ διέμεινας ὑπὲρ λό-
γον καὶ ἔννοιαν
καὶ τὸ τόκου σου ἀγνῆ θαῦ-
μα ὅντως ἔξαισιον
διερμηνεῦσαι πάναγνε γλῶσσα
βροτῶν οὐ δύναται·
οὕσης γὰρ τῆς συλλήψεως ὑπερ-
φυοῦς, θεόνυμφε,
ό τρόπος τῆς κυήσεως τυγχάνει
ἄκατάληπτος.
Ὅπου γὰρ βούλεται Θεός νικᾶ-
ται τάξις φύσεως.
Διὸ Μητέρα σε Θεοῦ γινώσκο-
τες
δεόμεθα πρεσβείας σου πρὸς
Κύριον σωθῆναι τὰς ψυχὰς
ἡμῶν⁶⁶.

Ο Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν φι-
λανθρωπίας ἔνεκεν
ἀνθρωπος ὥφθη ἐπὶ γῆς ἀνθρώ-
ποις συναναστραφεῖς.
Ἐκ τῆς ἀγνῆς Παρθένου γὰρ
τὴν σάρκα προσλαβόμενος
καὶ προελθὼν ἐκ ταύτης δὲ με-
τά γε τῆς προσλήψεως
εἰς ἐστιν ἄχρονος Υἱός, διπλοῦς
τὴν φύσιν πεφυκὼς
ἀλλ' οὐ καὶ τὴν ὑπόστασιν, μίαν
ἔχων θεανδρικήν.
διὸ καὶ τέλειον Θεὸν καὶ τέ-
λειον δὴ ἀνθρωπὸν
κηρύττοντες ὡς ἀληθῶς ὁμολο-
γοῦμεν τὸν Χριστόν.
Σωτῆρα τὸν Θεὸν ἡμῶν, δὸν ἐκ-
τενῶς ἴκέτευε
Μήτηρ ἀγνῆ ἀνύμφευτε σωθῆ-
ναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν⁶⁸.

Μήτηρ μὲν ἐγνώσθης, ὑπὲρ φύ-
σιν Θεοτόκε·
ἔμεινας δὲ παρθένος, ὑπὲρ λό-
γον καὶ ἔννοιαν·
καὶ τὸ θαῦμα τοῦ τόκου σου,
ἐρμηνεῦσαι γλῶσσα οὐ δύναται·
παραδόξου γὰρ οὕσης τῆς συλ-
λήψεως Ἀγνῆ,
ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς
κυήσεως·
ὅπου γὰρ βούλεται Θεός, νικᾶ-
ται φύσεως τάξις.
Διὸ σὲ πάντες Μητέρα τοῦ
Θεοῦ γινώσκοντες,
δεόμεθά σου ἐκτενῶς· Πρέ-
σβευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυ-
χὰς ἡμῶν⁶⁷.

Ο Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, διὰ
φιλανθρωπίαν,
ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη, καὶ τοῖς ἀν-
θρώποις συνανεστράφη·
ἐκ Παρθένου γὰρ ἀγνῆς, σάρκα
προσλαβόμενος
καὶ ἐκ ταύτης προελθὼν μετὰ
τῆς προσλήψεως,
εἰς ἐστιν Υἱός, διπλοῦς τὴν φύ-
σιν,
ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν·

διὸ τέλειον αὐτὸν Θεόν, καὶ τέ-
λειον ἀνθρωπὸν,
ἀληθῶς κηρύπτοντες, ὁμολογοῦ-
μεν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν·
δὸν ἴκέτευε

Μήτηρ ἀνύμφευτε, ἐλεηθῆναι
τὰς ψυχὰς ἡμῶν⁶⁹.

66. Βλ. Θεοτοκάριον Β, σ. 61, "Υμνος ιε".

67. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τοῦ Σαββάτου ἐσπέρας, τοῦ Βαρέως ἥχου.

68. Βλ. Θεοτοκάριον Β, σ. 85, "Υμνος λοτ".

69. Δοξαστικὸν Θεοτοκίον, τοῦ Σαββάτου ἐσπέρας, τοῦ πλ. Δ' ἥχου.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

'Ιασίου 1 — 115 21 Αθήνα, τηλ. 7210.734, Fax 7238.149